

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ІНСТИТУТ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

MIGRATION & LAW

VOLUME 2, ISSUES 3-4

2022

MIGRATION & LAW

VOLUME 2, ISSUES 3-4

It was founded on 18 February 2021. It is published 6 times a year
State registration certificate: series KB No 24750-14690P as of 10 March 2021
Founder and publisher: National Academy of Management
15 Ushinsky Str., Kyiv, Ukraine, 03151. Certificate ДК No 4714 as of 23 April 2014
Co-founder: Institute of Modern Educational Technologies
9 Gnata Yury Str., Kyiv, Ukraine, 03148

Included in the List of scientific specialized publications of Ukraine (category «B») in public administration, law, sociological and political sciences (specialties: 052 - Political science, 054 - Sociology, 081 - Law, 262 - Law enforcement activity, 281 - Public management and administration, 293 - International law) in accordance with the orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 07 April 2022 No 320 and 06 Jul 2022 No 530

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief – Yurii KURLIUK (DSc in Law)

Borys BABIN (DSc in Law); **Yuliia BABIY** (DSc in Tech.); **Olexandr BASARAB** (PhD in Tech.); **Rut BERMEJO** (PhD in Polit., Spain); **Maryana BIL** (DSc in Econ., PhD in Public Adm.); **Nadiya BORTNIK** (DSc in Law); **Oleksiy BRASLAVETS** (PhD in Econ.); **Gediminas BUČIŪNAS** (Dr in Law, Lithuania); **Agata GÓRNY** (Dr hab. in Soc., Poland); **Nataliia KAMINSKA** (DSc in Law); **Ivan KATERYNCHUK** (DSc in Tech.); **Natalia KOLOMIYETS** (DSc in Law); **Valeriya KOSTYNETS** (DSc in Econ.); **Thomas KRUESSMANN** (Dr in Law, England); **Igor LIAKH** (PhD in Tech.); **Mykola LYSYI** (DSc in Tech.); **Olena MALYNOVSKA** (DSc in Public Adm.); **José MARQUES** (PhD in Soc., Portugal); **Vardan MATEVOSYAN** (PhD in Polit., Armenia); **Violeta MOSKALU** (PhD in Public Adm., France); **Igor MYTROFANOV** (DSc in Law); **Julia NEGOVSKA** (PhD in Econ.); **Volodymyr NIKIFORENKO** (DSc in Law, PhD in Public Adm.); **Svitlana OLIINYK** (PhD in Law); **Pavlo OVCHAR** (DSc in Econ., PhD in Public Adm.); **Pavlo POKATAEV** (DSc in Law & Public Adm.); **POZDNIAKOVA-KYRBIATIEVA Ellina** (DSc in Soc.); **Olexii POZNYAK** (PhD in Econ.); **Roman RACHOK** (DSc in Tech.); **Olexandr RADZIVILL** (PhD in Law); **Olexandr SAVENKOV** (DSc in Tech.); **Olexandr SHEVCHUK** (DSc in Polit.); **Maya SITSINSKA** (DSc in Public Adm.); **Mykhailo STRELBITSKYI** (DSc in Tech.); **Florian TRAUNER** (DSc in Polit., Belgium); **Bastian VOLLMER** (PhD in Soc., Germany); **Victoria FILIPPOVA** (DSc in Public Adm.); **Stanislav FILIPPOV** (DSc in Law); **Libor FRANK** (PhD in Polit., Czech Republic); **Yaroslav ZHALILO** (DSc in Econ.); **Radim ŽÁK** (PhD in Phil., Austria); **Yana ZOSKA** (DSc in Soc.); **Dmytro YAGUNOV** (DSc in Polit., PhD in Public Adm.); **Serhiy YEROKHIN** (DSc in Econ.); **Oleksandr YUDIN** (DSc in Tech.)

The authors of the articles are responsible for the accuracy of facts, quotations, proper names, geographical names, names of enterprises, organizations, institutions and other information. Opinions expressed in the articles may not coincide with the point of view of the editorial board and do not impose any obligations on it. Reprints and translations are permitted only with the consent of the author and the editors.

EDITORIAL OFFICE ADDRESS

(room 210) 15 Ushinsky Str., Kyiv, Ukraine, 03151
tel.: (044) 242-10-84; (044) 242-10-74; e-mail: migrlaw@gmail.com
Recommended for printing by the Academic Council of the National Academy of Management
(Minutes No 8 as of 18 November 2022)

MIGRATION & LAW

VOLUME 2, ISSUES 3-4

Засновано 18 лютого 2021 р. Виходить 6 разів на рік
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія KB № 24750-14690P від 10.03.2021

Засновник і видавець: ВНЗ «Національна академія управління»

Україна, 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15. Свід. ДК № 4714 від 23.04.2014

Співзасновник: Інститут сучасних освітніх технологій

Україна, 03148, м. Київ, вул. Гната Юри, 9

Включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з державного управління, соціологічних, політичних і юридичних наук (спеціальності: 052 - Політологія, 054 - Соціологія, 081 - Право, 262 - Правоохоронна діяльність, 281 - Публічне управління та адміністрування, 293 - Міжнародне право) відповідно до наказів МОН України від 07.04.2022 № 320 та від 06.06.2022 № 530

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор – **Юрій КУРИЛЮК** (д.ю.н., проф.)

Борис БАБІН (д.ю.н., проф.); **Юлія БАБІЙ** (д.т.н.); **Олександр БАСАРАБ** (к.т.н, доц.); **Рут БЕРМЕХО** (PhD in Polit., Іспанія); **Мар'яна БІЛЬ** (д.е.н, к.держ.упр., с.н.с.); **Надія БОРТНИК** (д.ю.н, проф.); **Олексій БРАСЛАВЕЦЬ** (к.е.н.); **Гедімініас БУЧЮНАС** (Dr in Law, Литва); **Бастіан ВОЛМЕР** (PhD in Soc., Німеччина); **Агата ГУРНИ** (Dr hab. in Soc., Польща); **Сергій ЄРОХІН** (д.е.н., проф.); **Радім ЖАК** (PhD in Phil., Австрія); **Ярослав ЖАЛІЛО** (д.е.н., с.н.с.); **Яна ЗОСЬКА** (д.соц.н., проф.); **Наталія КАМІНСЬКА** (д.ю.н., проф.); **Іван КАТЕРИНЧУК** (д.т.н., проф.); **Наталія КОЛОМІЄЦЬ** (д.ю.н., проф.); **Валерія КОСТИНЕЦЬ** (д.е.н., доц.); **Томас КРЮССМАН** (Dr in Law, Великобританія); **Ігор ЛЯХ** (к.т.н., доц.); **Микола ЛИСИЙ** (д.т.н., доц.); **Юлія НЕГОВСЬКА** (к.е.н., доц.); **Олена МАЛИНОВСЬКА** (д.держ.упр., с.н.с.); **Хосе МАРКЕС** (PhD in Soc., Португалія); **Вардан МАТЕВОСЯН** (PhD in Polit., Вірменія); **Ігор МИТРОФАНОВ** (д.ю.н., проф.); **Віолета МОСКАЛУ** (PhD in Public adm., Франція); **Володимир НІКІФОРЕНКО** (д.ю.н., к.держ.упр.); **Петро ОБЧАР** (д.е.н., к.держ.упр., доц.); **Світлана ОЛІЙНИК** (к.ю.н.); **Елліна ПОЗДНЯКОВА-КИРБЯТ'ЄВА** (д.соц.н., проф.); **Олексій ПОЗНЯК** (к.е.н., с.н.с.); **Павло ПОКАТАЄВ** (д.ю.н., д.держ.упр., проф.); **Олександр РАДЗІВІЛІ** (к.ю.н., доц.); **Роман РАЧОК** (д.т.н., проф.); **Олександр САВЕНКОВ** (д.т.н., проф.); **Майя СІЦІНСЬКА** (д.держ.упр.); **Михайло СТРЕЛЬБЦЬКИЙ** (д.т.н., проф.); **Флоріан ТРАУНЕР** (DSc in Polit., Бельгія); **Станіслав ФІЛІППОВ** (д.ю.н., проф.); **Вікторія ФІЛІПОВА** (д.держ.упр., проф.); **Лібор ФРАНК** (PhD in Polit., Чехія); **Олександр ШЕВЧУК** (д.політ.н., проф.); **Олександр ЮДІН** (д.т.н., проф.); **Дмитро ЯГУНОВ** (д.політ.н., к.держ.упр., доц.)

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань. Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора і редакції.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

Україна, 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, к. 210

тел.: (044) 242-10-84; (044) 242-10-74; e-mail: migrlaw@gmail.com

Рекомендовано до друку Вченою радою ВНЗ «Національна академія управління»
(протокол № 8 від 18 листопада 2022 р.)

ЗМІСТ

TABLE OF CONTENTS

1. Вплив міграційних процесів на економічну безпеку держави /
Influence of migration processes on state economic security
Єрохін Сергій, Неговська Юлія /
Yerokhin Sergii, Negovska Julia 5
2. Російська агресія як фактор впливу на глобальні міграційні
процеси / Russian aggression as a factor of influence on global
migration processes
Курилюк Юрій / Kuryliuk Yuri 11
3. Пункти перетинання державного кордону:
економіко-політичні виклики та сподівання (погляд ззовні) /
State border crossing points: economic-political challenges
and hopes (a glance from outside)
Бучюнас Гедімінас / Buciuнас Gediminas 24
4. Міграція та торгівля людьми в умовах збройного конфлікту:
взаємозв'язок і наслідки / Migration and human trafficking
in the conditions of armed conflict: relationship and consequences
Політова Анна / Politova Anna 46
5. Деякі підходи підвищення ефективності функціонування
інформаційно-комунікаційної системи Державної
прикордонної служби України / Some approaches to increase
the efficiency of the information & communication system
of the state border service of Ukraine
Басараб Олександр, Басараб Ольга /
Basarab Oleksandr, Basarab Olga 63

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

INFLUENCE OF MIGRATION PROCESSES ON STATE ECONOMIC SECURITY

Сергій Єрохін¹, Юлія Неговська²

Національна академія управління

(вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)

Sergii Yerokhin, Julia Negovska

National Academy of Management (15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)

Отримано: 30.10.2022. Затверджено: 18.11.2022

За останні десятиріччя проблема міграції стала напрочуд актуальною у світовому політичному та науковому дискурсі. Особливої актуалізації ця проблема набула з початком широкомасштабної військової агресії російської федерації проти України та найбільшого за довгі роки переміщення українського населення до інших держав світу.

Відомо, що теорія міжнародної торгівлі до факторів (чинників), що безпосередньо впливають на виробництво, відносить землю, капітал і працю, тобто робочу силу. Довгі роки серед цих факторів (чинників) мобільним визнавався лише капітал, що існує у вигляді грошового та фізичного капіталу, а земля та робоча сила не розглядалася як мобільний фактор (чинник).

Сьогодні у світовій науковій спільноті є вже загальновизнаним той факт, що сучасний світ перебуває в період епохи глобальної мобільності. Через світову тенденцію до глобалізації міграційних процесів усе більше науковців і практиків почали звертати увагу на

¹ доктор економічних наук, професор; e-mail: rector@nam.kiev.ua

² кандидат економічних наук; e-mail: july-negovski@ukr.net

мобільність робочої сили та дослідувати всебічні аспекти врегульованості міграції з одночасним недопущенням занадто високої зарегульованості, а навіть послабленням міграційних процесів.

Глибинні зміни у соціальній структурі постсучасного суспільства вимагають виокремлення в гуманітарній парадигмі знань про міграцію як спеціального напрямку досліджень міграційних процесів¹. Наразі, міграція як складне та багатоаспектне явище традиційно вивчається в рамках різних наук, таких як: політологія, соціологія, історія, юриспруденція, державне управління, демографія тощо. Важливе місце відіграє також й економіка.

Процеси зовнішньої міграції населення є невід'ємною частиною міжнародного розподілу праці та світових економічних відносин, зокрема. Динаміка народонаселення, дефіцит людського капіталу або навпаки висока їх централізація, різноманітна якість і склад у своєму взаємозв'язку значно впливають на економічні, геополітичні та безпекові тенденції в усьому світі.

Причини міграції є різними. Це війни і збройні конфлікти, кліматичні зміни і стихійні лиха, але і передусім економічні потрясіння і нестабільні економічні ситуації в різних державах.

Як не парадоксально, але міграційні процеси стали вже частиною соціально-економічного життя нашого суспільства. Вони чинять значний вплив на забезпечення економічної безпеки держави як складного механізму, що створений для убезпечення економіки держави від спричинення негативних ризиків і загроз як зовнішніх, так і внутрішніх. Економічна безпека національного господарства є невід'ємним атрибутом суверенності, територіальної цілісності та незалежності будь-якої держави, а побудова ефективної безпекової системи унеможливорює сталий її соціально-економічний розвиток².

Варто розуміти, що міграція чинить як позитивний, так і деструктивний вплив на безпековий простір України. Якщо говорити про негативні наслідки міграції, то вони полягають, зокрема в тому, що вона може призвести до: 1) зміни мовної, етнічної, конфесійної, культурної та демографічної структури населення, ускладнення

¹ Петрова Я.В. (2014). Теоретичні моделі дослідження міграційних процесів. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». № 1101. С. 56–64.

² Штулер І.Ю. (2016). Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі. Геополітика України: історія і сучасність. Вип. 2(17). С. 206–220.

криміногенної обстановки та конфліктів; 2) гальмування перетворень у країнах походження мігрантів через втрату населення; 3) гальмування запровадження прогресивних технологій через прибуття дешевої робочої сили в країни призначення; 4) трансформації управління міграцією у некеровану соціальну систему при неврегульованості його з боку державних органів; 5) зростання соціального напруження у домогосподарствах тощо¹. В економічній сфері міграція також може сприяти розширенню масштабів тіньової економіки, загостренню ситуації на ринку праці та витісненню з нього працівників з-поміж місцевих жителів².

Проте, позитивний вплив міграції дає змогу говорити про: 1) формування нової ідентичності; 2) за умов депопуляції, старіння населення чи дефіциту працівників притік мігрантів сприяє розвитку країн призначення; 3) відплив надлишкових працівників з країн походження сприяє зменшенню соціальної напруги; 4) країни призначення отримують готовий людський капітал – виробничий ресурс; 5) покращення матеріального добробуту мігранта та членів його сім'ї; 6) здобуття бажаної освіти та професійних навик тощо³. Важливими позитивними сторонами міграції завжди є надходження значних коштів у формі переказів трудових мігрантів, що сприяє підвищенню їх добробуту, освоєння нових професій, вдосконалення здібностей, професійної майстерності та здатності до сприйняття нововведень (якщо вони працювали за професією і відповідно до своєї кваліфікації). Більш того, міграція для таких людей стає стажуванням з метою переймання передового досвіду та впровадження в Україні⁴.

Саме тому, міграція як певне соціально-економічне явище не варто оцінювати суто як позитивну чи негативну категорію. Враховуючи вищенаведене, науково-дослідні роботи, що спрямовані на розгляд проблеми забезпечення економічної безпеки, повинні

¹ Баранецька О. (2020). Характеристика позитивних і деструктивних впливів міграційних процесів на безпековий простір України та наслідки міграції. ЛОГОС. ОНЛАЙН. № 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/5777>

² Красівський Д. (2020). Міграційні процеси в Україні: загроза національній безпеці чи перспектива розвитку регіонів. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Вип. 3-4(99-100). С. 374–384.

³ Баранецька О. Зазначена праця.

⁴ Федоришина Л.М., Шевчук О.І. (2013). Вплив міграційних процесів в Україні на модернізацію економіки. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 3. С. 427–433.

бути покликані виявляти та виокремлювати позитивні та негативні наслідки міграції для соціально-економічних процесів у відповідній державі, а також формулювати шляхи нейтралізації останніх (негативних) і розвитку та посилення перших (позитивних).

* * *

Over the past decades, a problem of migration has become a highly topical one in the global political and academic discourse. This problem has become especially relevant with the beginning of the Russian Federation's large-scale military aggression against Ukraine and the largest migration of the Ukrainian population to other countries in many years.

It is well known that the theory of international trade considers land, capital and labor, i.e., labor force, to be the factors that directly affect production. For many years, among these factors, only capital, which exists in the form of monetary and physical capital, was recognized as mobile ones, and land and labor were not considered as mobile factors.

Today, the global scientific community has already recognized the fact that the modern world is in the era of global mobility. Due to the global trend towards globalization of migration processes, more and more scholars and practitioners have begun to pay attention to labor mobility and to study comprehensive aspects of migration regulation while preventing high overregulation and even weakening migration processes.

The profound changes in the social structure of the postmodern society require the allocation of knowledge about migration as a special area of research on migration processes in the humanitarian paradigm¹. Currently, migration as a complex and multidimensional phenomenon is traditionally studied within the framework of various sciences, such as political science, sociology, history, jurisprudence, public administration, demography, etc. Economics also plays an important role.

The processes of external migration are an integral part of the international delineation of labor and global economic relations in particular. Population dynamics, human resources deficit or surprisingly their high centralization, and diverse quality and composition in their

¹ Petrova Y.V. (2014). Theoretical models of the study of migration processes. Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series «Sociological research of modern society: methodology, theory, methods». No. 1101. pp. 56–64 [in Ukrainian].

interconnectedness significantly affect economic, geopolitical, and security trends around the world.

The causes of migration are diverse. These include wars and armed conflicts, climate change and natural disasters, but above all, economic shocks and unstable economic situations in different countries.

Paradoxically, migration processes have already become part of the socio-economic life of our society. They significantly influence ensuring of the economic security of the State as a complex mechanism designed to protect the state's economy from negative risks and threats, both external and internal. The economic security of the national economy is an integral attribute of the sovereignty, territorial integrity and independence of any State, and the construction of an effective security system makes it impossible to ensure its sustainable socio-economic development¹.

It should be understood that migration has both positive and destructive effects on Ukraine's security space. If we talk about the negative consequences of migration, they are, in particular, that it can lead to: 1) changes in the linguistic, ethnic, confessional, cultural and demographic structure of the population, aggravation of the crime situation and conflicts; 2) slowing down the transformation in the countries of origin of migrants due to the loss of population; 3) slowing down the introduction of advanced technologies due to the arrival of cheap labor in the countries of destination; 4) transformation of migration management into an unmanageable social system if it is not regulated by the state authorities; 5) growth of social tension in households, etc². In the economic sphere, migration can also contribute to the expansion of the shadow economy, aggravation of the situation on the labor market and displacement of local workers from it³.

Nevertheless, the positive impact of migration allows us to talk about: 1) the formation of a new identity; 2) in conditions of depopulation, aging population or shortage of workers, the inflow of migrants contributes to the

¹ Stuler I.Y. (2016). Military and economic security of Ukraine in the modern geopolitical space. *Geopolitics of Ukraine: history and modernity*. Vol. 2(17). pp. 206–220 [in Ukrainian].

² Baranetska O. (2020). Characteristics of the positive and destructive effects of migration processes on the security space of Ukraine and the consequences of migration. *ΔΟΓΟΣ*. ONLINE. No. 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/5777> [in Ukrainian].

³ Krasivskiy D. (2020). Migration processes in Ukraine: a threat to national security or a prospect for regional development. *Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I.F. Curacao of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Vol. 3-4(99-100). pp. 374–384 [in Ukrainian].

development of destination countries; 3) the outflow of surplus workers from countries of origin helps to reduce social tension; 4) destination countries receive ready-made human capital – a production resource; 5) improvement of the material well-being of migrants and their family members; 6) obtaining the desired education and professional skills, etc¹. An important positive aspect of migration is always the receipt of significant funds in the form of remittances from labor migrants, which contributes to improving their well-being, mastering new professions, improving their abilities, professional skills and ability to perceive innovations (if they worked in their profession and in accordance with their qualifications). Moreover, for such people, migration becomes an internship with the aim of taking over best practices and implementing them in Ukraine².

That is why migration as a certain socio-economic phenomenon should not be assessed as a purely positive or negative category. In view of the above, scientific and research works aimed at addressing the problem of economic security should be designed to identify and distinguish between positive and negative effects of migration on socio-economic processes in the respective State, as well as to formulate ways to neutralize the latter (negative) and develop and strengthen the former (positive) ones.

¹ Baranetska O. Ibid.

² Fedorishyna L.M., Shevchuk O.I. (2013). The influence of migration processes in Ukraine on the modernization of the economy. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Vol. 3. pp. 427–433 [in Ukrainian].

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

RUSSIAN AGGRESSION AS A FACTOR OF INFLUENCE ON GLOBAL MIGRATION PROCESSES

Юрій Курилюк¹

Національна академія управління

(вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)

Yurii Kuryliuk

National Academy of Management

(15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)

Отримано: 03.11.2022. Затверджено: 12.12.2022

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто окремі проблемні аспекти міграційних процесів, що стали наслідком широкомасштабної російської агресії проти України, а також визначення можливих шляхів вирішення цих проблем. Установлено, що значний вплив на міграційні процеси в цьому регіоні має російсько-українська війна, оголошена у 2022 році. Це вплинуло як на якісні, так і на кількісні характеристики. Традиційну і вже звичну міграцію громадян з інших континентів повністю замінило масове переміщення громадян України до сусідніх країн у пошуках міжнародного захисту. Водночас військові дії тривають, тому міграційні потоки залишаються стабільно високими. Одночасне масове переміщення людей через державний кордон призводить до скупчення людей у пунктах пропуску та необхідності їх швидкого оформлення та евакуації з небезпечних для життя територій. Для України це було важко, тому їй довелося спростити процедури прикордонного контролю та припинити внесення інформації про перетин кордону до відповідної бази даних, а також спростити наявність паспортних документів для перетину кордону. Однак при спрощенні класичних процедур прикордонного контролю можуть виникнути інші проблеми. Мова йде про можливість втечі злочинців від розшуку та ймовірність торгівлі людьми, в тому числі дітьми. Констатовано, що вирішення проблеми швидкого та безпечного перетинання державного кордону шукачами захисту може бути реалізовано шляхом спільного прикордонного контролю осіб на території сусідньої держави, де є більш безпечні умови для оформлення мігрантів. Це дасть також можливість одночасної

¹ доктор юридичних наук, професор, академік НАН вищої освіти України; orcid 0000-0002-4035-4431; e-mail: kurylyuk.yuri@gmail.com

перевірки представникам двох держав тих проблем, які можуть виникнути під час прикордонного контролю.

Ключові слова: міграційні процеси; глобалізація міграції; війна; міграційне право.

ABSTRACT

The article examines some problematic aspects of migration processes resulting from Russia's large-scale aggression against Ukraine and identifies possible ways to address these problems. It is established that the Russian-Ukrainian war declared in 2022 has a significant impact on migration processes in this region. It affected both qualitative and quantitative characteristics. The traditional and familiar migration of citizens from other continents has been completely replaced by the mass movement of Ukrainian citizens to neighboring countries in search of international protection. At the same time, the hostilities continue, so migration flows remain consistently high. The simultaneous mass movement of people across the state border leads to crowding at checkpoints and the need for quick processing and evacuation from life-threatening areas. For Ukraine, this was difficult, so it had to simplify border control procedures and stop entering information about border crossings into the relevant database, as well as simplify the availability of passports for border crossings. However, simplification of classical border control procedures may cause other problems. We are talking about the possibility of criminals escaping from the search and the likelihood of human trafficking, including children. It is stated that the solution to the problem of quick and safe crossing of the State border by asylum seekers can be realized through joint border control of persons in the territory of a neighboring State, where there are safer conditions for migrant registration. This will also allow representatives of the two states to simultaneously check the problems that may arise during border control.

Key words: migration processes; globalization of migration; war; migration law.

I. ВСТУП

У 2020–2021 роках світова спільнота проводила комплекс заходів із локалізації поширення пандемії COVID-19. Це дало можливість зробити світові міграційні процеси більш контрольованими, безпечними та впорядкованими. Після тривалої ізоляції відкрилися кордони багатьох держав, для мандрівників стали зрозумілими і вже певною мірою звичними правила перетинання державних кордонів.

Одночасно в центрі Європи «жевріла» і назривала ще одна загроза, здатна кардинально вплинути на міграцію не тільки в цьому регіоні, але і в світі. Йдеться про анексію росією частини територій сусідніх держав.

Це призвело до того, що, наприклад, у Грузії, станом на 31 грудня 2020 року, було зареєстровано понад 280 тис. внутрішньо

переміщених осіб з Абхазії та Цхінвальського регіону/Південної Осетії. В Україні (станом на 2019 рік) кількість внутрішньо переміщених осіб із незаконного анексованого росією Криму та окупованого Донбасу налічувала понад 1,4 млн осіб. Як внутрішньо переміщених осіб у правобережній частині Молдови було зареєстровано понад 51 тис. осіб.

Локальні територіальні домагання росії в Грузії, Молдові, Україні та інших країнах вочевидь призвели до масових переміщень мігрантів з окупованих територій як усередині країни, так і до інших країн, насамперед до сусідніх держав.

З моменту переходу росії з 24 лютого 2022 року в активну широкомасштабну війну з Україною такі міграційні процеси змінили свій характер і стали вже не локальними, а глобальними.

Внутрішні переміщення громадян отримало поштовх до різкого збільшення до понад 8 млн осіб (за даними МОМ). Водночас слід зазначити на перетворенні цих процесів і виїзд мігрантів з країни для пошуку тимчасового захисту в країнах Західної Європи та інших континентів.

Лише за перших 4 місяці війни з України виїхало понад 7 млн осіб, з них 89% до держав – членів ЄС і 11% – до Молдови. Багато мігрантів залишають сусідні країни і виїжджають на американські континенти, а жителі районів, що межують з росією, були примусово депортовані державою-агресором на свою територію.

Проблеми міграції в сучасному світі та зокрема в центрально-європейському регіоні, що межує з Україною, досліджувалися невеликою кількістю авторів. Серед них можна виділити дослідження Н. Бортник, А. Гурни, О. Малиновської, С. Одинець, М. Ярошевич та деяких інших.

Водночас проблема впливу російсько-української війни на міграційні процеси в зазначеному регіоні не отримала належного дослідження та являє собою суттєвий дослідницький інтерес. Ця проблема пов'язана з новим витком міграції, який увійде в історію і має бути глибше вивчений, зокрема з урахуванням погляду з боку сусідніх країн.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою цієї статті є виявлення деяких проблемних аспектів у міграційних процесах, до яких призвела широкомасштабна агресія росії проти України, а також визначення можливих шляхів розв'язання цих проблем.

Для реалізації зазначеної мети використано загальнонаукові та спеціальні методи. Так, застосовано метод контент-аналізу наявних публікацій за останні кілька років, опублікованих у засобах масової інформації, що зачіпають проблему міграційних процесів навколо України. Також було використано статистичний метод, за допомогою якого проаналізовано офіційну статистику за 2020–2021 роки та перше півріччя 2022 року, зібрану прикордонними інституціями України, Молдови та інших країн, які межують з Україною.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Міграція була, є і буде поширеним явищем, зумовленим низкою чинників. Для більшості держав світу до 2020 року це явище було відчутним і мало стійку тенденцію зростання. За довгі роки вплив мігрантів збільшився в рази, насамперед через нестабільну ситуацію на Близькому Сході, виникнення терористичних організацій, складну економічну ситуацію тощо. Відомо, що від проблем, які склалися, а особливо від нелегальної міграції, вже досить тривалий час потерпають саме держави – члени ЄС, оскільки впродовж довгих років відбувається значний вплив у цей регіон біженців із Сирії, Іраку та інших країн.

За останні 20 років Україна та Молдова стали транзитною країною для нелегальної міграції до країн ЄС. За різними аналітичними оцінками за останні десять років тільки на території України постійно розмішувалося від 800 тис. до 1,6 млн. нелегальних іммігрантів. Вони терпляче очікували свого шансу переміститися до однієї із сусідніх держав – членів ЄС. Тому Україна та Молдова, маючи вдале географічне розташування, мають значні можливості для суттєвих міграційних потоків.

Молдова є державою в південно-східній Європі, яка межує з Україною та Румунією. Загальне населення становить 3,3 млн. осіб. Близько 12,3% території займає невизнане Придністров'я. Загальна протяжність кордону Молдови становить 1906 км, з яких 1222 км – кордон саме з Україною.

Упродовж 2,5 десятиліть потоки міграції з України ділилися майже наполовину між росією та Європою, при цьому проглядався яскраво виражений циркулярний характер обмін робочою силою з росією, а велика кількість українських громадян прагнули залишитися в європейських країнах на тривалий час¹.

Аналогічна ситуація і з Молдовою. Так, трудова міграція Молдови вважається однією з найвищих у світі, оскільки приблизно 300 тис. осіб або 25% економічно активного населення, що нещодавно повернулося в країну, працювали або мали намір працювати за кордоном².

Водночас трудова міграція в Росію, порівняно з 2019 роком, стає менш диверсифікованою, оскільки понад 80% трудових мігрантів російського ринку становлять переважно громадяни Таджикистану, Узбекистану та Киргизстану. Їхня кількість скоротилася всього на 12%. От якщо дивитися на кількість мігрантів з України та Молдови, то вона зменшилася в 5 разів. Водночас (порівняно з кінцем 2014 року і початком 2022 року) кількість молдаван у росії скоротилася в 7,5 разів³.

Однак такий спад був недовгим. З часом встановлення чітких правил перетину державних кордонів в умовах COVID-19 до середини 2021 року розпочалося поступове зростання транскордонної мобільності, а до кінця цього ж року стало ще більшим, ніж було до карантину. Водночас частка громадян України, які перетинають українсько-молдовську ділянку кордону, щорічно варіювала в районі 32%, до моменту початку 24 лютого 2022 року відкритої військової агресії росії проти України.

Міграційні процеси на українсько-європейській ділянці державного кордону завжди характеризувалися активним переміщенням громадян, як до європейських країн, так і до України.

Україна є державою в географічному центрі Європи, яка межує з Молдовою, Румунією, Словаччиною, Угорщиною, Польщею,

¹ Лібанова Е.М. (2018). Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(33). С. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11

² Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1

³ Moldovans have left Russia en masse: in 2 years, their number has decreased by 3.5 times. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1>

Білоруссю, росією, а також морем із Грузією, Болгарією і Туреччиною. Загальна протяжність кордону України становить майже 7 тис. км.

За останні десятиліття чисельність поїздок громадян України до ЄС помітно зросла і тільки 2015 року становила 12,5 млн, а 2014 року – 10,5 млн. За умов різкого зубожіння населення метою виїзду до Європи, як правило, було працевлаштування. Опитування, проведене 2015 року компанією GfK-Україна на замовлення МОМ, показало, що кількість українців, які планують найближчим часом працевлаштуватися за кордоном або вже знайшли таку роботу, порівняно з 2011 роком зросла на 2%¹.

У 2020–2021 роках без будь-яких сумнівів основний вплив на ці процеси спричинила пандемія COVID-19. Вона відобразилася на різних напрямках діяльності та не могла не вплинути на міграційні процеси. Однак зумовлені пандемією обмеження транскордонної мобільності не призвели до припинення міграції з України до ЄС, хоча значно ускладнили її здійснення. Виїзд з України був певним чином не стільки скорочений, скільки просто призупинений, відкладений на деякий час.

Від початку запровадження карантину, за деякими оцінками, 2020 року в Україну повернулося 300–400 тис. українців, які зіткнулися з серйозними труднощами з пошуком роботи і за першої можливості одразу намагалися повернутися в країну працевлаштування. Так, за даними опитування українців, які до карантину проживали в Польщі, проведеного в червні 2021 року, третина з них не змогли знайти роботу в Україні, 70% виявили бажання найближчим часом повернутися на роботу в Європу².

Загалом щорічно до держав – членів ЄС з України виїжджає 3,1–4,3 млн осіб, з яких частка українців становить близько 88%. Середньостатистично більше половини таких перетинів здійснюється на ділянці українсько-польського кордону, а чверть – на українсько-угорській ділянці.

Аналізуючи статистичну інформацію отриману автором з Державної прикордонної служби України, можна дійти висновку, що

¹ IOM (2015). Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf

² Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26

на відміну від ситуації на українсько-молдовському кордоні, карантинні обмеження, запроваджені у 2020 році з метою запобігання поширенню COVID-19, не призвели до різкого зменшення мобільності громадян до Угорщини та Румунії та лише вплинули на зменшення кількості перетинів українсько-польської та українсько-словацької ділянок державного кордону. Це можна пояснити різними підходами в реалізації політики країн у сфері охорони здоров'я та пов'язані з цим обмеження¹.

Значні зміни в міграційних процесах зазначених держав – членів ЄС відбулися вже з моменту відкритої військової агресії росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, що чітко простежується в результатах статистики перетину кордону з України до ЄС.

З моменту розв'язання росією 24 лютого 2022 року широкомасштабної російсько-української війни розпочався різкий міграційний потік людей до країн – членів ЄС та Молдови, а також транзитом через ці ж країни та до інших держав у пошуках тимчасового притулку для себе і своїх членів сім'ї.

Такий різкий міграційний потік без жодних сумнівів є історичним, але він непорівнянний за своїми наслідками з міграційною кризою 2015 року, коли європейські країни чинили опір потоку мігрантів. Цього ж року Молдова і ЄС, продемонструвавши прихильність принципам гуманізму і добросусідства, створили можливість, як тільки можна, швидкого виїзду з небезпечного регіону в свої країни. При цьому на їхніх територіях створювалися кризові центри, табори для шукачів притулку. Європейська, молдавська та інша світова спільнота, включно з правозахисними організаціями, в одному пориві об'єдналася і надала гуманітарну підтримку українським біженцям, розміщувала їх у своєму житлі, давала їм одяг і все необхідне, оскільки чимало українців кидали все й виїжджали практично в тому, у чому були, і з дітьми на руках.

Безсумнівно, початок 24 лютого 2022 року російсько-української війни призвів до якісних і кількісних змін міграційних потоків у регіоні.

¹ Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99

Якщо говорити про якісну характеристику, то порівняно з попередніми роками, і це логічно, серед як внутрішньо переміщених, так і під час міжнародної міграції, значно побільшало громадян України та практично повністю припинилася традиційна міграція громадян Сходу та Азії. Окрім бойових дій, така тенденція зумовлена повним закриттям білорусько-української та російсько-української ділянок державного кордону та перекриттям маршрутів руху на півдні України, в тому числі морських.

Також, через війну, спостерігається збільшення випадків незаконного перетину державного кордону на виїзд з України, вчинене громадянами ЄС. Так, якщо за весь 2020 рік незаконних перетинів українського кордону, як на в'їзд, так і на виїзд, скоєних громадянами держав – членів ЄС, було зафіксовано 60, то лише за перше півріччя 2022 року і лише на виїзд з України українськими прикордонниками зафіксовано 64 спроби незаконно перетнути кордон такою категорією громадян. Необхідно все ж таки констатувати, що українські громадяни, виїжджаючи з України, перетинали державний кордон у різні способи (легально і нелегально) і факти незаконного перетину кордону зросли у шість разів.

Найбільший «удар» по прикордонній інфраструктурі від одномоментного напливу значної кількості мігрантів узяла на себе Польща, яка за перше півріччя пропустила на свою територію понад 4,5 млн осіб, що втричі більше, ніж, наприклад, у другому півріччі 2020 року, коли до Польщі з України в'їхало лише 1,5 млн осіб. Також у разі збільшився потік виїзду українців до Словаччини, яка щорічно пропускала близько 370 тис. осіб, а за перше півріччя 2022 року оформила понад 623 тис. осіб. Відносно менший наплив мігрантів отримала Угорщина, у якої кількість пропущених цього року осіб (1,1 млн) була навіть меншою, ніж у другому півріччі минулого року (1,2 млн).

Утім, слід зазначити, що на відміну від біженців зі Сходу та Азії перебування українських громадян у державах – членах ЄС має тимчасовий характер. Така тенденція відмічена іншими дослідниками і раніше та підтверджується і зараз. Попри військові дії, що все ще тривають в Україні, громадяни цієї країни повертаються на Батьківщину. Про це свідчить офіційна статистика. Починаючи з 24 лютого до 1 серпня 2022 року, на в'їзд в Україну оформлено понад 5,1 млн українців.

Однак, аналіз статистичних даних українських органів влади та прикордонних інституцій сусідніх з Україною держав – членів ЄС (Румунія, Угорщина, Словаччина і Польща), продемонстрував суттєві кількісні відмінності між особами, які виїхали з України, та тими, які офіційно оформлені на в'їзд до ЄС.

Зокрема, від початку активної фази широкомасштабної російсько-української війни до 1 серпня 2022 року, за даними української прикордонної служби, з України до ЄС виїхало 8,7 млн осіб, з них громадян України – понад 7,7 млн. Натомість за інформацією, отриманою з країн в'їзду цих громадян, на в'їзд було оформлено на майже 780 тис. громадян України більше.

Аналогічна ситуація і на українсько-молдовській ділянці державного кордону. Якщо Україною на виїзд до Молдови за перше півріччя 2022 року обліковано 1 млн 43 тис. осіб, то молдовськими прикордонниками – 1 млн 348 тис.

Такі статистичні відмінності зумовлені тим, що в перші кілька тижнів непередбачуваного збільшення інтенсивності виїзду з України, що виникло через військову агресію з боку росії, прикордонне відомство України ухвалило рішення спростити процедуру прикордонного контролю. Спрощення включало в себе тимчасове припинення внесення до відповідної бази даних інформації про перетин державного кордону жінками та дітьми з числа громадян України.

Крім того, під час масового практично одночасного виїзду з України в пошуках тимчасового захисту багато громадян України не мали закордонних паспортів, зокрема біометричних, які давали б право на в'їзд до ЄС та інших країн. У зв'язку з цим держави, що приймають, у зв'язку з реальною небезпекою життю українським громадянам, давали їм можливість в'їхати на їхню територію з використанням інших документів, що підтверджували їхню особу (загальногромадянські внутрішні паспорти, посвідчення особи, водійські посвідчення, свідоцтва про народження тощо), а в деяких випадках і за ксерокопіями таких документів.

Однак відмінності в статистиці щодо перетину кордону не є вже такою великою проблемою, яка може виникнути в разі спрощення процедур прикордонного контролю. На мою думку, більш небезпечні наслідки можуть виникнути в разі скасування перевірки осіб за

базами даних. Таке спрощення може призвести до того, що з країни можуть виїхати люди, які перебувають у розшуку, або ж яким заборонено виїзд з країни у зв'язку з наявними податковими чи аліментними зобов'язаннями, а також особи, які прибувають під слідством з підпискою про невиїзд.

Досить небезпечним при спрощенні прикордонного контролю також може бути загроза незаконного вивезення дітей. Це можуть бути випадки виїзду дітей за їхніми свідоцтвами про народження та в супроводі одного з батьків, який матиме лише копію паспорта. Крім цього, можуть бути ситуації, за яких громадяни не перевірятимуться за базою даних, а в ній буде наявна інформація про заборону виїзду неповнолітньої дитини за інформацією одного з батьків у зв'язку з невирішеними сімейними взаємовідносинами між батьками за місцем проживання їхньої дитини. Такі дії перебувають на межі торгівлі людьми та потребують особливої уваги задля недопущення злочинних дій щодо таких вразливих категорій як діти.

Зазначені проблеми свідчать про величезну роль кожної з класичних процедур прикордонного контролю та необхідність їх проведення навіть у разі кризових чи надзвичайних ситуацій. Це може забезпечити як державу виїзду, так і приймаючу країну від ризику настання загроз їхній національній безпеці. Також це дає змогу уникнути порушення основоположних прав людини, зокрема можливого гендерно-обумовленого насильства або сексуальної експлуатації осіб, які виїхали з копіями паспортів, а також не допускати порушення прав дітей, яких можуть незаконно вивезти з держави.

IV. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що російсько-українська війна, оголошена росією у 2022 році, має значний вплив на міграційні процеси в цьому регіоні. Вона вплинула як на якісні, так і на кількісні її характеристики.

Традиційна міграція громадян з інших континентів, що стала вже звичною, була повністю замінена масовим переміщенням громадян України до сусідніх країн у пошуках міжнародного захисту. При цьому воєнні дії тривають і тому міграційні потоки є стабільно високими. Значна кількість внутрішньо переміщених осіб переходить у статус шукачів притулку, а ставлення держав – членів ЄС до цієї

хвилі міграції значно відрізняється від того, що було під час міграційної кризи 2015 року. Міграція, зумовлена російсько-українською війною, продемонструвала прихильність Молдови, ЄС та багатьох інших держав принципам гуманізму та добросусідства.

Однак, такі масові переміщення продемонстрували деякі проблеми організаційного характеру, що впливають на ритмічність та ефективність прикордонного контролю, забезпечення міжнародного захисту тощо.

Зокрема одномоментна масовість переміщення людей через державний кордон призводить до накопичення людей у пунктах пропуску та необхідності швидкого їхнього оформлення й евакуації з небезпечних для їхнього життя територій. Це було складним для України, тому вона була змушена спростити процедуру прикордонного контролю та припинила вносити інформацію про перетин кордону до відповідної бази даних, а також спрощення в наявності паспортних документів для перетину кордону.

Безумовно, таке спрощення дає можливість швидко пропустити людей через кордон і зберегти їхнє життя, що повністю кореспондується із Загальною декларацією прав людини 1948 року. Однак при спрощенні класичних процедур прикордонного контролю можуть виникати проблеми іншого характеру. Йдеться про можливість злочинців сховатися від розшуку, можливість незаконного вивезення людей, зокрема дітей.

Вирішенню такої проблеми може послужити можливість реалізації спільного прикордонного контролю людей на території сусідньої держави, де більш безпечні умови для оформлення мігрантів. Це дасть також можливість одномоментної перевірки представниками двох країн тих проблем, які можуть виникнути під час прикордонного контролю. Саме на врегулюванні таких проблем, на нашу думку, у перспективі мають зайнятися держави багатьох країн, як на досвіді, який отримала Україна.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. В Украине – 1,44 млн внутренне перемещенных лиц из Донбасса и Крыма. URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukraine-refugees-and-displaced/5469633.html>
2. Генеральная Ассамблея ООН приняла резолюцию о положении внутренне перемещенных лиц и беженцев в Грузии. URL: <https://www.news.un.org/ru/story/2021/06/1404842>
3. Курилюк Ю.Б. (2020). Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика). Київ: ВД «Дакор». 460 с.
4. Молдаване массово покинули Россию: за 2 года их число уменьшилось в 3,5 раза. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1>
5. Морару В., Руснак Г. (2012). Маятник миграции. Кишинэу: Типография Sirius. 200 с.
6. ООН насчитала в Украине более 8 млн. внутренних переселенцев. URL: <https://www.dw.com/ru/oon-naschitala-v-ukraine-bolee-8-mln-vnutrennih-pereselencev/a-61749063>
7. Лібанова Е.М. (2018). Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(33). С. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11
8. Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1
9. Górny A., Madej K., Porwit K. (2020). Ewolucja czy rewolucja? Imigracja z Ukrainy do aglomeracji warszawskiej z perspektywy lat 2015-2019. *CMR Working Papers*. No. 123/181. URL: https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/WP123181_end2.pdf
10. MOM (2015). Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
11. Luptakova M. (2009). Legal and Illegal Migration from Ukraine: An analysis of social and security issues. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. Vol. 4(2). pp. 144–159.
12. Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26
13. Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99

REFERENCES

1. Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1
2. Generalnaya Assambleya OON prinyala rezolyutsiyu o polozhenii vnutrenne peremeshchennykh lits i bezhentsev v Gruzii [The UN General Assembly adopted a resolution on the situation of internally displaced persons and refugees in Georgia]. URL: <https://www.news.un.org/ru/story/2021/06/1404842> [in Russian].
3. Górny A., Madej K., Porwit K. (2020). Ewolucja czy rewolucja? Imigracja z Ukrainy do aglomeracji warszawskiej z perspektywy lat 2015-2019. *CMR Working Papers*. No. 123/181. URL: https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/WP123181_end2.pdf
4. IOM (2015). Research on migration and human trafficking. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf [in Ukrainian].

5. Kuryliuk Yu.B. (2020). Derzhavnyy kordon i pravoporyadok (zakonodavstvo, teoriya, praktyka) [State border and order (legislation, theory, practice)]. Kyiv: Dakor [in Ukrainian].
6. Libanova E.M. (2018). Zovnishni trudovi mihratsiyi Ukrayintsev: masshtaby, prychny, naslidky [External labor migration of Ukrainians: scope, causes, consequences]. *Demography and social economy*. No. 2(33). pp. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11 [in Ukrainian].
7. Luptakova M. (2009). Legal and Illegal Migration from Ukraine: An analysis of social and security issues. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. Vol. 4(2). pp. 144–159.
8. Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26
9. Moldavane massovo pokinuli Rossiyu: za 2 goda ikh chislo umenshilos v 3,5 raza [Moldovans left Russia en masse: in 2 years their number decreased by 3.5 times]. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1> [in Russian].
10. Moraru V., Rusnak G. (2012). Mayatnik migratsii [Pendulum of migration]. Kishineu: Tipografia-Sirius [in Russian].
11. Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99
12. OON naschitala v Ukraine boleye 8 mln vnutrennikh pereselentsev [UN counts more than 8 million internally displaced persons in Ukraine]. URL: <https://www.dw.com/ru/oon-naschitala-v-ukraine-bolee-8-mln-vnutrennih-pereselentsev/a-61749063> [in Russian].
13. V Ukraine – 1,44 mln. vnutrenne peremeshchennykh lits iz Donbassa i Kryma [Ukraine has 1.44 million internally displaced persons from Donbass and Crimea] URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukraine-refugees-and-displaced/5469633.html> [in Russian].

Наукова стаття (Research article)

<http://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-3-4-24-45>

УДК 331.556:325:351.746.1

ПУНКТИ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ: ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА СПОДІВАННЯ (ПОГЛЯД ЗЗОВНІ)

STATE BORDER CROSSING POINTS: ECONOMIC-POLITICAL CHALLENGES AND HOPES (A GLANCE FROM OUTSIDE)

Гедімінас Бучюнас¹

Університет Вітаутаса Великого

(вул. Крістіонас Донелайтіс, 58, м. Каунас, Литва, 44248)

Академія громадської безпеки при Університеті Миколаса Ромеріса

(вул. Майроніс, 27, м. Каунас, Литва, 44211)

Gediminas Bucinas

Vytautas Magnus University

(58, Kristijonas Donelaitis, Kaunas, Lithuania, 44248)

Public Security Academy at Mykolas Romeris University

(27, Maironis, Kaunas, Lithuania, 44211)

Отримано: 02.09.2022. Затверджено: 29.10.2022

АНОТАЦІЯ

Ця стаття висвітлює зміни ситуації щодо перетинання державного кордону в Україні внаслідок агресії Російської Федерації та водночас представляє бачення стратегічного розвитку охорони державного кордону, управління процедурами перетинання кордону з точки зору бізнесу з точки зору чотирьох основних свобод єдиного ринку Європейського Союзу: вільного руху товарів, капіталу, послуг і людей, відомих разом як «чотири свободи». Автор цієї статті представляє своє бачення потенційних напрямків формування Стратегії інтегрованого управління кордонами на найближчі 10-30 років. Важливо мати велику стратегію для України, особливо у сфері національної безпеки та економічного розвитку країни. Бен Шалом Бернанке, американський економіст, який обіймав посаду 14-го Голови Федеральної резервної системи з 2006 по 2014 рік, лауреат Нобелівської премії з економіки за роботу з іншими економістами в темі «Як суспільства борються з фінансовими кризами», заявив, що «тільки міцна економіка може створити вищу вартість активів і стабільно хороші прибутки для вкладників». Серед багатьох інших факторів, що впливають на економіку країни, є процедури перетинання державного кордону. У лютому 2019 року Президент

¹ доктор права, доцент; orcid 0000-0002-1826-0527; e-mail: gediminas1967@mruni.eu; gediminas.bucinas@vdu.lt

України підписав зміни до Конституції, які визначили країні напрямок членом НАТО та Європейського Союзу. Це також вплинуло на суттєві зміни торговельних партнерів та напрямок майбутнього розвитку країни. Ці рішучі кроки України до верховенства права та процвітання розлютили та поховали Російську Федерацію як неоднозначний план так званого спадкоємця Радянського Союзу щодо відновлення колишньої радянської імперії. Перший етап агресії Російської Федерації проти України у 2014 році перейшов у найжорстокіший другий етап 24 лютого 2022 року. Це впливає на способи та засоби транспортування вантажів в Україні, напрямки вантажів, торгових партнерів; суттєво змінюється рух товарів всередині та за межами України, діяльність пасажирських перевізників, приплив біженців. Це спричинило багатокілометрові черги на пунктах пропуску на заході та півдні України.

Ключові слова: стратегія; державний кордон; економіка; перетинання кордону; управління кордоном.

ABSTRACT

The purpose of the Article is to highlight the changes in the border crossing situation in Ukraine due to the Russian Federation's aggression and the same time present visions of the strategic development of the state border protection, management of border crossing procedures from a business point of view through lenses of four fundamental freedoms of the European Union single market: the free movement of goods, capital, services, and people, known collectively as the "four freedoms". The author of this paper presents his visions on potential directions for formatting the Integrated Border Management Strategy for the upcoming 10-30 years. It is important to have a grand strategy for Ukraine, especially in the country's national security and economic development. Ben Shalom Bernanke, an American economist who served as the 14th chairman of the Federal Reserve from 2006 to 2014, winner of the Nobel Prize in Economics Nobel for work with other economists in "How societies deal with financial crises" stated that "only a strong economy can create higher asset values and sustainably good returns for savers". Amongst many other factors influencing country's economy is border crossing procedures. In February 2019, Ukrainian President signed a constitutional amendment committing the country to become a member of NATO and the European Union. It also affected significant changes in trade partners and the direction of the country's future development. These decisive steps of Ukraine toward rule of law, and prosperity infuriated, and buried the Russian Federation as the so-called Soviet Union successor's ambiguous plan to restore the former Soviet empire. The first phase of the Russian Federation's aggression against Ukraine in 2014 came to the most brutal second phase on 24 February 2022. It impacts modes and means of transporting goods in Ukraine, directions of cargo, and trade partners; significantly changes movement of goods inside and outside of Ukraine, passengers carriers activities, and influx of refugees. It caused long queues for many kilometers' at border crossing points at the Western and Southern part of Ukraine.

Key words: strategy; state border; economy; border crossing; border management.

I. INTRODUCTION

After the collapse of the Soviet empire Ukraine had gained independence and steadily move toward a market economic model, despite attempts from the Russian Federation's side to keep Ukraine in the sphere of influence by using different tools and methods starting from

price policy for gas and oil, information war through dissemination of fake information, interference into Ukraine political life through using different tools till brutal military aggression.

Seneca the Younger stated “The greater part of progress is the desire to progress”¹. Ukraine shows a very strong desire for progress despite some failures in some areas of social life, despite interference from outside (from the Russian Federation side) into internal matters of Ukraine and foreign policy of Ukraine.

In the last years Ukraine prepared the Strategy of National Security of Ukraine approved by Decree of the President of Ukraine in September 2020, the Strategy of Military Security of Ukraine approved by Decree of the President of Ukraine in March 2021, the Cyber Security Strategy of Ukraine approved by Decree of the President of Ukraine in August 2021, the National Economic Strategy 2030 approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in March 2021, the Integrated Border Management Strategy for the period up to 2025 approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in July 2019 with amendments in 2021, the National Strategy to Increase Foreign Direct Investment in Ukraine approved in 2021, etc. strategies covering different parts of social life and business activities in Ukraine.

Ukraine applied for the European Union membership in February 2022 and has been granted EU candidate status in June 2022. Moldova also applied for the European Union membership in March 2022 and has been granted EU candidate status in June 2022. It leads to the conclusion that after some period Ukraine is going to be in the European Union Member States’ family. It also brings responsibilities for Ukraine on external EU border protection, management with passenger flow, cargo movements, coping with trans-border crimes, and migration flows not only with the European Union Member States (hereinafter referred to as “EU MS”) but also with non-EU MS: the Russian Federation, Republic of Belarus, Moldova.

The author of this paper is going to present trends in the development of management in border protection of Ukraine in the post-war period based on the identified issues after the Russian Federation aggression’s second brutal phase from 24 February 2022, the experience of the Baltic States on border management before joining to EU on the 1st of May 2004.

¹ 102 Inspiring Progress Quotes To Keep You Moving Forward. URL: <https://kidadl.com/quotes/inspiring-progress-quotes-to-keep-you-moving-forward>

The author's visions on the Integrated Border Management Strategy and Action Plan to it might be important for preparation and implementation of the country's strategic documents related to the country's economic policy, attractiveness for foreign investments, tourism, for increasing Ukraine's competitiveness in the global market, for creating proper conditions to become hub for transportation of goods in the Black Sea region and to improve country's happiness index.

II. PURPOSE AND METHODOLOGY

This Article is based on an analysis of the mentioned above strategies and the author in his research especially focuses on the National Economic Strategy 2030, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in March 2021, the Integrated Border Management Strategy for the period up to 2025 approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in July 2019 with amendments in 2021, National Strategy to Increase Foreign Direct Investment in Ukraine approved in 2021.

The following research methods are used: content analysis, textual analysis, archival research, analytic induction, comparative research, authors' field observations, analysis of statistics, etc.

III. DESCRIPTION OF THE OBTAINED RESULTS

The Preamble of the Constitution of Ukraine states "Caring for the strengthening of civil harmony on Ukrainian soil and confirming the European identity of the Ukrainian people and the irreversibility of the European and Euro-Atlantic course of Ukraine's"¹. Above mentioned Ukraine course serves as an entry point for the visions of the country's further development in various fields. The author of this paper is going to focus on the country's Integrated Border Management Strategy development through lenses of four fundamental freedoms of the European Union single market.

The Integrated Border Management Strategy until 2025 approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 687-p of 24 July 2019 with an amendment by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 145-p of 24 February 2021 in general part states that "the effectiveness of the management of the state border depends on the security of the State,

¹ Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/en/254к/96-вр#Text>

the development of its economy and human potential. The development of an effective system of state border management will contribute to cross-border cooperation, increase revenues of state and local budgets, and tourism, and simplify other forms of legal movement of persons, services, and goods”¹.

Integrated border management is key to secure, fast and proper management of travellers and goods crossing the borders. The new reality calls for better tools and practices to manage the unprecedentedly intensive border crossing between Ukraine and its EU neighbours as well as to respond to new security challenges at other borders of the country, and we stand there for Ukraine to focus on the most critical and urgent needs, commented Arunas Adomenas, EU4IBM Team Leader².

The Strategy is designed to effectively implement the principles of the Integrated Border Management as proclaimed by the Association Agreement between Ukraine and the European Union. The Strategy contains best European practices adapted to the national legislation and based on the European principles of integrated border management along 11 directions and tasks. The author of this research paper would like to highlight these directions and tasks:

“1) Protection of the state border, border crossing procedures for the clearance of persons, transport, and cargoes in line with the established order, and taking preventive measures to counter transfrontier crime.

5) Cooperation of competent state bodies on ensuring the security and openness of the state border and the exchange of information.

11) Effective use of resources by competent state bodies in the implementation of state policy in the field of integrated border management”³. These directions and tasks are going to be entry points for future development of the border crossing policy.

Ukraine borders with four EU MS (Poland, the Republic of Slovak, Romania, and Hungary), and three non-EU MS (the Republic of Moldova, the Republic of Belarus, and aggressor that is the Russian Federation).

¹ Integrated Border Management Strategy until 2025 approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 687-p of 24 July, 2019 with amendment by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 145-p of 24 February, 2021.

² EU supports Ukrainian border management agencies in securing their operation URL:https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-supports-ukrainian-border-management-agencies-securing-their-operation_en?s=232

³ Gov't approves Integrated Border Management Strategy. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-shvaliv-strategiyu-integrovanogo-upravlinnya-kordonami>

The state border of Ukraine with EU MS is delimited and demarcated, although not fully demarcated with the Republic of Moldova, the Republic of Belarus, and the Russian Federation. The total length of the state border of Ukraine (land and maritime, river sections include) is 6992.9 km. The land section of the border is 5637,9 km, of which: with Poland is 542,3 km, with the Republic of Slovak is 97,8 km, with Hungary is 136.7 km, with Romania is 613.8 km, with the Republic of Belarus is 084,2 km, with the Republic of Moldova is 1222 km, and with the Russian Federation is 1974 km.

On 30 May 2018 the National Transport Strategy for the period till 2030 – “Drive Ukraine 2030”¹ was approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 430. On 7 April 2021 the Government of Ukraine endorsed the Order “On approval of the Action Plan for the implementation of the National Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2030”. The Action Plan was drafted by the Ministry of Infrastructure in pursuance of the paragraph 3 of the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine as of 30 May 2018, No 430 “On approval of the National Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2030”².

The European Commission adopted the decision on signing a high-level agreement with Ukraine, updating the indicative maps for the trans-European transport network (TEN-T) in Ukraine. This should help to strengthen transport connectivity between Ukraine and the EU on railways, roads, and inland waterways. In addition, the Commission seeks for identifying common infrastructure priorities and increase of interoperability between TEN-T and Ukrainian infrastructure, for example, by laying EU standard-gauge rail lines in the border regions of Ukraine and Moldova, since both currently use a wider gauge than their neighbours. The projects should be supported under the Connecting Europe Facility, which has a total budget of €25.81B for the 2021-2027 period³.

Transport in the logistic industry of Ukraine is following: 1) ground transportation (road and rail); 2) water (sea and river); 3) air transportation; 4) pipelines.

¹ Drive Ukraine 2030. URL: https://www.usubc.org/files/Drive_Ukraine_2030.pdf

² Government portal. Official website. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-zatverdiv-plan-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-do-2030-roku-vladislav-kriklij>

³ Russia’s war on Ukraine: Implications for transport. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733536/EPRS_BRI\(2022\)733536_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733536/EPRS_BRI(2022)733536_EN.pdf)

Transit transport in Ukraine has been dropping at an alarming rate within the last 20 years. In 2014 it accounted for 13% of the total international goods movement by all modes, a sharp contrast to its 50 % share in 2004¹.

Trade partners and top 5 export/import products of Ukraine in 2014. According to World Integrated Trade Solution's data top five countries to which Ukraine exported in 2014 are below, along with the percentage of total exports that went to that country:

to the Russian Federation worth \$9,799 million, with a partner share of 18.18%;

to Turkey worth \$3,561 million, with a partner share of 6.61%;

to Egypt, Arab Rep. worth \$2,862 million, with a partner share of 5.31%;

to China worth \$2,674 million, with a partner share of 4.96%;

to Poland worth \$2,645 million, with a partner share of 4.91%.

Top five countries from which Ukraine imported goods in 2014, and percent of total imports that came from the country:

from the Russian Federation worth \$12,679 million, with a partner share of 23.31%;

from China worth \$5,409 million, with a partner share of 9.95%;

from Germany worth \$5,360 million, with a partner share of 9.86%;

from Belarus worth \$3,971 million, with a partner share of 7.30%;

from Poland worth \$3,067 million, with a partner share of 5.64%.

The top five exported products to the world by Ukraine along with trade value were:

Maize (excl. seed), worth \$3,323,288.90 million;

Crude sunflower seed and safflower oil and frac, worth \$3,315,824.44 million;

Spelt, common wheat, and meslin, worth \$2,272,326.96 million;

Iron is worth \$1,742,349.12 million;

Non-agglomerated iron ores and concentrates, worth \$1,741,319.93 million.

The top five imported products from the world by Ukraine along with trade value were:

Petroleum oils, etc., (excl. crude); preparation, worth \$6,685,168.67 million;

¹ A look at Transit Transport in Ukraine. URL: <https://mtu.gov.ua/files/A%20look%20at%20Transit%20Transport%20in%20Ukraine-Draft-Final-Report.pdf>

Natural gas in a gaseous state is worth \$5,694,635.60 million;
Bituminous coal, not agglomerated, worth \$1,575,641.29 million;
Other medicaments of mixed or unmixed products, worth \$1,443,921.99 million.

Fuel elements (cartridges), non-irradiated, worth \$628,175.92 million¹.

Trade partners and top 5 export/import products of Ukraine in 2020. According to the Observatory of Economic Complexity (the world's leading data visualization tool for international trade) data the top exports of Ukraine in 2020 were: seed oils (\$5.32B), corn (\$4.89B), wheat (\$4.61B), iron ore (\$4.27B), and semi-finished iron (\$3.03B), exporting mostly to China (\$7.26B), Poland (\$3.26B), Russia (\$2.97B), Turkey (\$2.5B), and Egypt (\$2.39B). The top imports of Ukraine in 2020 were: refined petroleum (\$3.59B), cars (\$3.35B), packaged medicaments (\$2.04B), petroleum gas (\$1.59B), and coal briquettes (\$1.25B), importing mostly from China (\$7.46B), Russia (\$6.31B), Poland (\$5.68B), Germany (\$5.25B), and Belarus (\$3.15B)².

In accordance with the International Monetary Fund data, Ukraine's largest trading partner in 2020 was China, with the value of trade between the two countries reaching \$15.3B, more than double the value of any other trading partner. Germany (\$7.4B), Poland (\$7.4B), and Russia (\$7.2B) were Ukraine's next three largest trading partners, with the majority of Ukraine's trade with these countries being imports³. In January-October 2020 Ukrainian ports handled more than 132 million tonnes of cargo, which is 2,2 million more than during the same period last year, reports the Ministry of Infrastructure of Ukraine⁴.

Comparative analysis of Ukraine's trade partners' in 2014 and in 2020 shows a significantly increased share of China in trade partners of Ukraine. Around 30% of all imported products fall to the Russian Federation and the Republic of Belarus. It leads to the conclusion that one of the main directions of transportation goods was the Russian Federation and the Republic of Belarus in 2020.

¹ Ukraine Trade Summary 2014. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2014/Summarytext>

² Ukraine. URL: <https://oec.world/en/profile/country/ukr>

³ Ukraine's Largest Trading Partners. URL: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-ukraines-top-trading-partners-and-products/>

⁴ Over 132 mln. tonnes of cargo handled by Ukrainian ports during 10 month period. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/over-132-mln-tonnes-of-cargo-handled-by-ukrainian-ports-during-10-month-period/>

According to the Eurostat data in 2021, Ukraine was the 17th largest partner for EU exports of goods (1.3%) and the 15th largest partner for EU imports of goods (1.1%). Among EU Member States, Poland was both the largest importer of goods from and the largest exporter of goods to Ukraine in 2021¹. According to the European Commission data, the EU is Ukraine's largest trading partner, accounting for 39.5% of its trade in 2021². According to Statista (The Statistics Portal for Market Data), Ukraine had the largest trade revenue with China, which exceeded \$18.6B in 2021. Poland was Ukraine's second-leading trade partner, with the sum of exports from Ukraine and imports to Ukraine measured at nearly \$9.9B³.

The next Russian military invasion of Ukraine on 24 February 2022 fully paralyzed water (rivers, seas) and air transportation modes of Ukraine and almost sea transportation routines. The closure of Ukrainian ports heavily impacted numerous supply chains, including transit. All burden for carrying goods falls under the trucking industry, carrying the passenger underground transportation (rail, road). Despite the Istanbul's agreement on grain export in 2022, Ukraine also exports grain by land, using mainly trucks and trains. See below a map of alternative routes for grain⁴.

Alternative routes for Ukrainian grain

Source: BBC research

ABC

¹ Ukraine-EU – international trade in goods statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine-EU_-_international_trade_in_goods_statistics

² Trade. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en

³ Trade revenue of Ukraine in 2021, by country and flow. URL: <https://www.statista.com/statistics/1297572/ukraine-trade-revenue-by-country/>

⁴ How much grain has been shipped from Ukraine? URL: <https://www.bbc.com/news/world-61759692>

According to Ukraine Business News the results of the first half of 2022, Ukraine's foreign trade amounted to \$48B, which is 27%, or \$13B, less than in the first half of 2021. So, in January-June of this year, almost 18 million tons of goods worth \$25.3B have been imported into Ukraine. For comparison, the import of goods from the same period last year amounted to \$31.1B. At the same time, since the beginning of 2022, exports from Ukraine amounted to 50.2 million tons of goods for \$22.7B. In the first half of 2021, the export of goods amounted to \$29.1B. According to the results of the first half of 2022, China remains the largest trading partner of Ukraine, with imports of \$3.5B. Germany is second with \$2.2B in trade, and Poland with \$2.1B. Ukraine exported goods to China for \$4.3B, Poland for \$2.3B, and Turkey for \$ 1.8B¹.

Comparative analysis of the data from 2014, and 2020 and available data for 6 months of 2022 on trade partners of Ukraine in import and export goods, allows to come to the conclusion on significant changes in transportation modes, and routes of transport directions from the Russian Federation and the Republic of Belarus to the EU MS.

The brutal aggression of the Russian Federation against independent and sovereign Ukraine, with the involvement of the Republic of Belarus in aggression against Ukraine, the tension in USA-China relations, and other events occurring in the geopolitical area, first signs of the economic crisis in the World, above presented data on the significant changes in the trade partners creates grounds for deeper discussions and following changes on the future development of the National Security Strategy, National Economic Strategy, the Integrated Border Management Strategy and other closely interrelated strategies of Ukraine for upcoming decades.

Every country and separate region is confronted with a variety of threats, the origins, or rather the source, of which can vary from the effects of natural disasters to the deliberate actions of individual people, their group, or even countries seeking to destabilize the situation in a local area, region or State in pursuit of geopolitical aims. The threats are faced both countries with strong economies and sustainable societies as well as countries taking their first steps towards democracy. The source of the threat does not have to be internal, i.e. in the territory of the country.

The threat, like a virus, can spread from the territory of other countries. For example, weapon of mass migration as a hybrid war weapon against

¹ Ukraine Business News. URL: <https://ubn.news/ukraines-trade-has-fallen-by-27-since-the-beginning-of-the-year/>

the national security of the other country. The Belorussian authoritarian leader Alexander Lukashenko used the same tactics toward Poland, the Republic of Lithuania, the Republic of Latvia as “in Libya, Gaddafi used the threat of maritime migration to have the embargo lifted, and continued doing so up until the NATO air campaign of 2011. The unrecognized Tripoli government has similarly threatened, as Gaddafi did in 2010, that Europe would ‘turn black’ unless more resources and political recognition were forthcoming. In Morocco, the government has managed to extract substantial ‘geographical rent’ from the country’s positioning on irregular migration routes in a more subtle manner. In Spain, it is widely acknowledged among border professionals that ‘if [migrants] pass, it’s because they [the Moroccan authorities] want them to pass’, as one civil guard put it. By selectively ‘opening’ and ‘closing’ its borders, Rabat can maintain pressure on Spain and the EU while assuring a politics of recognition of Morocco as a key European partner. Such non-routine situations that arise need to be based on risk identification and assessment, and require an adequate response to contain the situation, to provide effective risk management measures, thereby reducing or eliminating the emerging threats and potential consequences for the well-being and safety of the country, the region, the public”¹.

Another example on possible risk to the national security can be usage of the human beings as tool for pressure on another sovereign country, for example, the pilgrims as weapon. Big influx of pilgrims occurred at the border crossings points between Ukraine and the Republic of Belarus in September 2020. Thousands of Hasidic Jewish pilgrims tried to enter Ukraine to celebrate Rosh Hashana, the Jewish New Year, in the city of Uman, site of the grave of Rabbi Nachman, the founder of the Breslov branch of Hasidic Judaism. Due to increasing COVID-19 cases in the country, Ukraine closed its borders, blocking the pilgrimage, which typically draws tens of thousands of people, many coming from Israel. Although the Republic of Belarus had another policy regarding COVID-19 pandemic and allow pilgrims come to Belarus².

Above presented threat is one of many factors influencing country’s border protection policy, country’s national security. For this reasons

¹ Andersson R. (2016). Europe’s failed ‘fight’ against irregular migration: ethnographic notes on a counterproductive industry. *Journal of Ethnic and Migration studies*. Vol. 42. No. 7. pp. 1055–1075.

² Virus Strands Hasidic Pilgrims on Ukraine-Belarus Border. URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/15/world/europe/virus-strands-hasidic-pilgrims-on-ukraine-belarus-border.html>

country's leadership, policymakers should be ready to forecast developments in the different areas of life. It impossible to do without planning future steps in the national security field. Daily or weekly planning plays a significant role in a human being's personal life, and productivity. The same might observed in the business world. The most successful companies plan investments and explore new markets. The author of this paper would like to draw attention of lawmakers and politicians to the importance of the scenario-planning model before taking some step, for example imposing a state of emergency, preparing strategy of the Integrated Border Management, Action Plan. For example, before imposing a state of emergency on some parts or the whole territory of the country, a decision-maker must have a clear picture of how things could go and have a list of all possible pros and cons in relation to the upcoming restrictions or bans. It creates a solid ground for good quality legal regulation and also leads to well-balanced decisions, the proportional use of powers, protection of human rights and freedoms, securing the principle of legitimate expectations of civil society, good governance, and effective management, efficient use of resources to achieve an objective prescribed by laws on the state of emergency. Someone could argue that the scenario-planning model cannot predict the future. Why should we waste our precious time for discussions in such cases – let's act, let's do. Here we can remember the quote of Otto von Bismarck, a Prussian statesman who served as the first Chancellor of Germany "Fools learn from experience. I prefer to learn from the experience of others"¹. It could be the answer to the remark of opponents on the uselessness of preparing the scenario-planning model. At least it can preclude the worst-case scenario, but it cannot guarantee for 100 percent that everything will go exactly according to the scenario. The scenario-planning model significantly reduces the risk of failures and prevents undesirable outcomes. Despite this pessimistic note, more and more decision-making bodies employ future studies methods and scenario-planning models in their activities. Future studies emerged in the second half of the XXth century. As organizations, societies, and civilization advance and become more complex, so does planning and the techniques used to plan. The techniques evolve towards their purpose and use in the granularity of their detail, rigor, and the technologies that enable and calculate in support. The early methods for prediction had supplanted by

¹ 41 Otto Von Bismarck Quotes for Your History Studies. URL: <https://kidadl.com/quotes/otto-von-bismarck-quotes-for-your-history-studies>

the forecasting of indicators in an attempt to “assert control and a measure of certainty over an unknown future”¹.

The topic of this research paper falls under the umbrella of the scenario-planning model in the Integrated Border Management Strategy for Ukraine for upcoming decades. The author of this paper is going to focus on the development of border crossing policy with the Republic of Moldova, the Republic of Belarus, the Russian Federation, and EU MS through a scenario planning model aspect.

Achievement of the objectives of the National Security, National Economic, Integrated Border Management Strategies, and performance of the tasks mentioned in the action plans of the above-mentioned strategies requires some amount of resources: financial and human. Although, the resources are limited due to different reasons. At the same time, it puts the burden of responsibility on the shoulders of the country’s leaders, and politicians for making decisions on the country’s future development. It might be done a decision that leads to the country’s prosperity or it could be a failure that may lead to disappointment amongst the population and the same time creates a niche for the enemies used in given situations to interfere in the country’s election campaigns etc. In given situation the country’s leadership should have a clear view, and vision of the country’s development in the upcoming decades including the important part of the vision that is border management, especially border crossing policy with neighbouring countries. It allows effective and efficient cope with the allocated financial resources. At the same time, effective border management impacts the country’s economy through decreasing losses for companies and impacts on the final price of product, service. The author presents his findings on it in this Article.

Different strategies should be in place and employed on the border management course toward border crossing-border points development with the Russian Federation and the Republic of Belarus from one side and with the Republic of Moldova (before solving issues with unrecognized Pridnestrovian Moldavian Republic entity by diplomatic instruments) from the other side.

The author of this paper would like to propose to focus on the development of the joint border crossing points model with candidates to the EU – the Republic of Moldova and with EU MS.

¹ Slaughter R.A. (2002). From forecasting and scenarios to social construction: changing methodological paradigms in futures studies. *Foresight*. Vol. 4. No. 3. pp. 26–31.

Another strategy for future development of the border crossing policy, including measures, installations for protection of border with the Russian Federation and the Republic of Belarus must be employed.

Each implementation of the border crossing policy in real life should start from a meticulous planning stage with a usage scenario-based model. The project of a new or reconstruction of already functioning border crossing points is going to be an expensive thing. It is like an investment into the business from the State and the EU side. How to employ and use allocated funds in the most effective and efficient way in the coming decades? How does the border crossing point activity impact the local community's life? Is it secure due to the huge amount of vehicles moving from/to? How are the environment, and air pollution? Is the border crossing procedure clear? What kind of documents should be presented during border crossing? How is state-of-art (the latest achievement of science, modern technologies) employed at the border crossing points? What are the methods used to tackle trans-border crimes and corruption? What is support for the state side to business, especially local? How to minimize losses of human hours, etc. resources for border crossing procedures? How to find the proper balance between the interests of national security and freedom of movement? How to arrangement the joint border crossing points and exchange of information amongst the country's institutions and also with the partners from neighbouring/bordering Ukraine countries? Here the author of this research paper mentioned just a small part of the questions related to the future development of the border crossing policy.

The first thing to do on developing the border crossing policy, identify which border crossing points are going to transform from the double the border crossing points model (each country's institutions in charge for state border protection and customs policy perform their tasks separately) to the joint border crossings model (bordering/neighbouring countries' institutions work together, jointly, without duplication some border crossing procedures, coordinate export and import controls, opening hours, and competencies). The physical state of the border crossing is often a reflection of the relationship between two countries. A necessary prerequisite is therefore to establish fruitful and trusted relationships among neighbouring countries.

Ukraine already did the first steps toward the joint border crossing model. According to the official information from the Ministry of

Infrastructure of Ukraine as of 22 May 2022, Ukraine and Poland will carry out joint control at all road checkpoints. The relevant proposal developed by the Ministry of Infrastructure of Ukraine in cooperation with the Ministry of Foreign Affairs, Customs and Border Services, has presented to the Polish side today during the visit of the President of the Republic of Poland Andrzej Duda. Today, joint border and customs control is already carried out at four checkpoints for passenger and passenger cars on the Ukrainian-Polish border”¹.

The joint border crossing model requires consideration of the important fact that after Ukraine’s accession into the EU, joint border crossing points are going to stop operating with exemptions prescribed by the laws. In accordance with the provisions, the Schengen Borders Code, the country (EU MS) has the right to reintroduce border control at the internal borders in the event of a serious threat to public policy or internal security. The reintroduction of border control at the internal borders must be applied as a last resort measure, in exceptional situations, and must respect the principle of proportionality. The duration of such a temporary reintroduction of border control at the internal borders is limited in time, depending on the legal basis invoked by the EU MS introducing such border control of temporary cross border control. This fact should be taken into account on planning future management of infrastructure, buildings, and equipment at the border crossing points, leaving necessary things needed to perform tasks in proper way after introduction border control.

Another important thing should be topic for discussion is the usage of border crossing point’s infrastructure, buildings, and equipment after Ukraine’s joining the EU. What is going to be with infrastructure, buildings, and equipment? It is comparable to the situation at the objects of the Olympic Games.

As reality shows some venues used for the Olympic Games later have abandoned². Some of the objects were destroyed by time staying without any usage. A similar situation might be witnessed or even found in some border crossing points after the country’s accession to the EU. The infrastructure and building of some border crossing points are used till

¹ Government portal. Official website. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/mininfrastrukturi-ukrayina-ta-polshcha-zdijsnyuvatimut-spilnij-kontrol-na-vsih-avtomobilnih-punktah-propusku>

² Abandoned Athens Olympic 2004 venues, 10 years on – in pictures. URL: <https://www.theguardian.com/sport/gallery/2014/aug/13/abandoned-athens-olympic-2004-venues-10-years-on-in-pictures>

now for other needs, some of them were left without proper maintenance and now they appear in deplorable status.

Before introducing smart border technology, we should identify main risks and threats. It could be separate topic for the research as for creation of anticorruption environment. Just one pre-condition should be kept in mind before start to introduce the newest technologies at the border crossing points, border protection with non EU-MS – delimitation and demarcation of Ukraine boundaries should be accomplished, and agreements should be signed between Ukraine and non-EU MS. It creates solid legal grounds to move on introduction of the state-of-art at border protection, management.

Losses for economy, losses for companies and impact on the final price of product, service

Since Ukrainian ports are blocked and railway transportation is limited, the movement of trucks loaded with grain and other agriculture products has become important for Ukrainian exports. “As well as waiting five and more days in the queue to get out of Ukraine into Romania, they have to wait days at the border on the other side to return home”, said Kees. “I have driven past the queues myself just to see what is going on. There are 25 km of trucks on the Ukraine side waiting to cross into Poland and the drivers are waiting 5 to 6 days there”¹. These excerpts from the interviews with drivers. The interviews were done in April 2022. The picture of queues at the border with Poland, and Romania in October, in the middle of December 2022 almost the same as it was in April 2022.

According to Mustafa Nayyem, Ukrainian Deputy Infrastructure Minister before Russia’s full-scale invasion of Ukraine in February 2022, Polish Phyto and veterinary services were able to check 80 trucks per day but recently the service processes on average only 12–25 trucks a day. Spending a day in a queue a truck owner loses on average €400².

Truck drivers are in limited numbers due to wartime. It is a big loss for the economy of Ukraine, a loss for private companies and it also has a huge impact on the final price of a product, a service. Goods with a high

¹ Trucks filled with grain stranded for days at Ukraine border. URL: <https://www.allaboutfeed.net/market/market-trends/trucks-filled-with-grain-stranded-for-days-at-ukraine-border/>

² Ukraine accuses Polish control services of provoking long queues of trucks at the border. URL: <https://razumkov.org.ua/en/comments/ukraine-accuses-polish-control-services-of-provoking-long-queues-of-trucks-at-the-border>

transport intensity tend to have a low added value. Transportation-in costs are part of the cost of goods purchased. In a simple way, it is all costs necessary to get a good in place and ready for use.

The author of this paper presents calculations done in the USA related to the queues at the border crossing points. The time to cross from Laredo to Nuevo Laredo, a 10-mile trip, usually takes from 2-5 days and may take longer, and the border crossing services cost between \$287 – \$636/truck. The border crossing services times and costs include handling costs and associated times of Mexican broker inspections for pre-clearance and storage; costs of loading and unloading; drayage costs and times of border crossing transport; inspections on the U.S. and Mexican sides. These non-tariff barriers affect trade. What are the implications of these inefficiencies? A simple calculation of the microeconomic impact of these extra costs of southbound border crossings shows that the impact is apparently minimal: \$285-\$636 of border crossing costs/ trailer, with an average cost of \$30,000 cargo/trailer represents from 0.95% to 2.12%.

However, there are also hidden costs: the time waiting to cross, the uncertainty of time the process takes, pollution, congestion from border crossings with empty trucks, corruption, investments in unnecessary infrastructure, and the cost of maintaining the infrastructure. An increase of 1% to 2% in the costs due to border crossing inefficiencies is insufficient to explain the big price differences observed between the United States and Mexico. A more important reason is possibly the time involved. Hummels (2001) estimates indicate that each day saved in shipping time is worth 0.8% ad valorem for manufactured goods. Applying this estimate, and considering that manufactures have to wait in Laredo from two to five days to cross the border southbound, this is equivalent to a tariff from 1.6 percent to 4 percent or more, according to the number of days the cargo has to wait to cross the border¹.

The Ministry of Infrastructure of Ukraine announced the start of implementation of the project on Electronic Border Crossing Queue. According to the official announcement, the service is launched in October 2022. The service will be available only for carriers. The electronic queue system for trucks will be integrated with the customs and border

¹ Fox A.K., Francois J.F., Londoño-Kent P. (2003). Measuring Border Crossing Costs and their Impact on Trade Flows: The United States-Mexican Trucking Case. URL: <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/1492.pdf>

service databases. This will allow giving priority to certain categories of cars, for example, those carrying perishable products. The carrier can independently choose the waiting place – it's not necessary to wait at the checkpoint. In case of a delay in the progress of the queue, the driver will receive a notification. First, the system will work at one checkpoint, and later it will be implemented at the remaining ones¹.

The reasons for queues at the borders with EU MS

Changes in transportation modes, types, and route directions due to the aggression of the Russian Federation against Ukraine. Before the war, many trucks going to the Baltic States, Finland especially from central and eastern parts of Ukraine crossed the border through Belorussia and it was faster than going through Poland to the Baltic States and Finland.

Due to the limited capacity of the Polish veterinary service to handle food supplies (during a shift of around 6-12 trucks can be checked and dealt with paperwork at the BCP during working hours of Polish veterinary service. During the weekend, veterinary service does not work (data as of May 2022). Proposal is to speed up veterinary procedures at the border by simplifying procedures and changing the working hours of the above-mentioned service. It should be operating 24/7. Although it relates to additional material, human, and financial resources.

Due to Russian aggression, all Ukrainian seaports were closed and now most share of cargo is carried by trucks to and from Ukraine. Availability of the border crossing points (hereinafter referred to as "BCP") to accept more trucks is limited by the size of the place designed for trucks inside BCP territories and trucks with food cargo/freight which are processed by phytosanitary and veterinary service also going to BCP as other trucks. It is the main reason for the slow workload of BCP and it affects other state institutions' activity dealing with border crossing procedures at Polish-Ukrainian border such as Customs Service, State Border Guard Service. Many trucks load in the Western Europe, mainly in Germany on Monday-Tuesday, and then drive to Ukraine through Germany, and territory of Poland. It takes 2-3 days to reach the border with Ukraine due to different reasons. One, mandatory time for rest after driving set up by-laws for a period of time. Tachograph contains all information about drivers driving

¹ In October, an electronic queue will be launched at border checkpoints. URL: <https://visitukraine.today/blog/878/in-october-an-electronic-queue-will-be-launched-at-border-checkpoints>

and resting for a period of time. There are no loading services in many Western, Central, and in some Eastern European countries on Saturday and Sunday. According to the legal provisions in force in Germany, traffic of trucks (heavy transport with some exceptions for some categories of cargo) banned in Germany on Sundays. This is the main reason why many truck drivers try to leave Germany until Saturday evening. At the same moment, it creates huge queues at the border between Ukraine and Poland.

The queue at the border crossing point with Poland is increasing in the afternoon when the drivers from the central and eastern regions of Ukraine arrived. This means a few days of waiting time with no facilities on the road to make it easier for the drivers. No one, but the drivers themselves take control over the queue, sometimes it creates conflict situation, especially with a driver carrying humanitarian aid returning back with empty trucks. Frequent air alarms, during which the border crossing points stop to operate.

Traffic accidents and the health status of drivers

Long waiting hours at the border crossing points impact the health status of drivers. Studies done in the US revealed that truck drivers often do not recognize their sleepiness, or, if they do, continue driving regardless. „In a multinational survey, almost 30% of truck drivers admitted to having had at least one near-miss experience in the last three months due to fatigue. The growing rate of drive control cards is starting to decrease the number of tired truck drivers on the road. However, experience has shown that drive control cards are often neglected. Therefore, road traffic accidents (hereinafter referred to as „RTAs“) involving trucks still happen frequently. Truck drivers have a high lifetime risk of becoming injured due to a traffic incident. Commercial truck drivers are seven times more likely to have an accident-related death when compared to the average population of the U.S. The risk of truck drivers suffering serious injuries after a collision is high. Occupants in single-vehicle RTAs are at higher risk of serious injuries than in multi-vehicle accidents. In single and multi-vehicle RTAs truck driver's injury severity was partially dependent on the age of the truck driver as well as the number of vehicles involved in a collision: elderly truck drivers (≥ 50 years) had a 5.4% increased risk of fatality in single vehicle RTAs; however fatality was decreased by 7.5% with multi-vehicle RTAs.

Reasons for RTAs involving trucks are multifactorial. They include chronic illness, tiredness/lack of concentration, intoxication, speed, and time. The effect of the individual driving style is still being considered¹.

“There were 388,000 large truck accidents in 2018 in the US. This means that truck accidents make up about 6.5% of total accidents. However, in the U.S. truck accidents makeup twice the percentage of fatal crashes. Of those 388,000 large truck accidents, 28% (107,000) resulted in injury and over 11% (4,415) resulted in a fatality. This accounts for over 13 percent of total fatal crashes in 2018. Unfortunately, the fatalities associated with truck accidents occur mostly to occupants of other vehicles. In 2019, in truck accidents involving two or more vehicles, only 72 large truck occupants were killed. Meanwhile, 2,132 passenger vehicle occupants were killed².”

IV. CONCLUSIONS

Comparative analysis of trade partners in 2014 and in 2020 shows a significantly increased share of China in trade partners of Ukraine.

One of the main directions of transportation goods was the Russian Federation and the Republic of Belarus in Ukraine 2020.

Russian military invasion of Ukraine on 24 February 2022 fully paralyzed water (rivers, seas) and air transportation modes of Ukraine and almost sea transportation routines. The closure of the Ukrainian ports heavily impacted numerous supply chains, including transit. All burden for carrying goods falls under the trucking industry, carrying the passenger underground transportation (rail, road).

Mass migration might use as a hybrid war weapon against the national security of the other country and it is one of many factors influencing country's national security, border protection policy.

The scenario-planning model should be introduced for forming border crossing policy and border protection.

Different strategies should be in place and employed on border management course toward border crossing-border points development with the Russian Federation and the Republic of Belarus from one side and

¹ Decker S., Otte D., Muller C.W. et al. (2016). Road Traffic Related Injury Severity in Truck Drivers: A Prospective Medical and Technical Analysis of 582 Truck Crashes. *Archives of Trauma Research*. Vol. 5(2): e31380. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5035669/>

² What Percentage of Accidents Are Caused by Semi-Trucks? URL: <https://www.colombolaw.com/ohio-blog/how-many-accidents-involve-trucks/>

with the Republic of Moldova (before solving issues with unrecognized Pridnestrovian Moldavian Republic entity by diplomatic instruments) from another side.

The border crossing point's policy should give the way for transformation from the double border crossing points model to the joint border crossings model.

Policymakers should have clear visions on the usage of border crossing point's infrastructure, buildings, and equipment after Ukraine's joining to EU.

One of the main pre-conditions for starting to introduce the state-of-art at the state's border crossing points, border protection with non EU-MS – delimitation and demarcation of Ukraine boundaries should be accomplished.

Long queues at the Ukraine's border crossing points cost a lot of money to private business and affect final price of goods, services. Spending a day in a queue a truck owner loses on average 400 Euros per day for one truck.

Long waiting hours at the border crossing points impact the health status of drivers. At the same time it is one of the causes of road traffic accidents with fatalities.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА / REFERENCES

1. 102 Inspiring Progress Quotes To Keep You Moving Forward. URL: <https://kidadl.com/quotes/inspiring-progress-quotes-to-keep-you-moving-forward>
2. 41 Otto Von Bismarck Quotes for Your History Studies. URL: <https://kidadl.com/quotes/otto-von-bismarck-quotes-for-your-history-studies>
3. Abandoned Athens Olympic 2004 venues, 10 years on – in pictures. URL: <https://www.theguardian.com/sport/gallery/2014/aug/13/abandoned-athens-olympic-2004-venues-10-years-on-in-pictures>
4. A look at Transit Transport in Ukraine. URL: <https://mtu.gov.ua/files/A%20look%20at%20Transit%20Transport%20in%20Ukraine-Draft-Final-Report.pdf>
5. Andersson R. (2016). Europe's failed 'fight' against irregular migration: ethnographic notes on a counterproductive industry. *Journal of Ethnic and Migration studies*. Vol. 42. No. 7. pp. 1055–1075.
6. Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/en/254к/96-вр#Text>
7. Decker S., Otte D., Muller C.W. et al. (2016). Road Traffic Related Injury Severity in Truck Drivers: A Prospective Medical and Technical Analysis of 582 Truck Crashes. *Archives of Trauma Research*. Vol. 5(2): e31380. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5035669/>
8. Drive Ukraine 2030. URL: https://www.usubc.org/files/Drive_Ukraine_2030.pdf
9. EU supports Ukrainian border management agencies in securing their operation URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-supports-ukrainian-border-management-agencies-securing-their-operation_en?s=232

10. Fox A.K., Francois J.F., Londoño-Kent P. (2003). Measuring Border Crossing Costs and their Impact on Trade Flows: The United States-Mexican Trucking Case. URL: <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/1492.pdf>
11. Government portal. Official website. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/mininfrastrukturi-ukrayina-ta-polshcha-zdijsnyuvatimut-spilnij-kontrol-na-vsiah-avtomobilnih-punktah-propusku>
12. Government portal. Official website. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-zatverdiv-plan-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-do-2030-roku-vladislav-kriklij>
13. Gov't approves Integrated Border Management Strategy. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-shvaliv-strategiyu-integrovanogo-upravlinnya-kordonami>
14. How much grain has been shipped from Ukraine? URL: <https://www.bbc.com/news/world-61759692>
15. In October, an electronic queue will be launched at border checkpoints. URL: <https://visitukraine.today/blog/878/in-october-an-electronic-queue-will-be-launched-at-border-checkpoints>
16. Integrated Border Management Strategy until 2025 approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 687-p of 24 July, 2019 with amendment by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 145-p of 24 February, 2021.
17. Over 132 mln tonnes of cargo handled by Ukrainian ports during 10 month period. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/over-132-mln-tonnes-of-cargo-handled-by-ukrainian-ports-during-10-month-period/>
18. Russia's war on Ukraine: Implications for transport. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733536/EPRS_BRI\(2022\)733536_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733536/EPRS_BRI(2022)733536_EN.pdf)
19. Slaughter R.A. (2002). From forecasting and scenarios to social construction: changing methodological paradigms in futures studies. *Foresight*. Vol. 4. No. 3. pp. 26–31.
20. Trade. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
21. Trade revenue of Ukraine in 2021, by country and flow. URL: <https://www.statista.com/statistics/1297572/ukraine-trade-revenue-by-country/>
22. Ukraine Trade Summary 2014. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2014/Summarytext>
23. Ukraine Business News. URL: <https://ubn.news/ukraines-trade-has-fallen-by-27-since-the-beginning-of-the-year/>
24. Ukraine-EU – international trade in goods statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine-EU_-_international_trade_in_goods_statistics
25. Ukraine's Largest Trading Partners. URL: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-ukraines-top-trading-partners-and-products/>
26. Ukraine. URL: <https://oec.world/en/profile/country/ukr>
27. Virus Strands Hasidic Pilgrims on Ukraine-Belarus Border. URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/15/world/europe/virus-strands-hasidic-pilgrims-on-ukraine-belarus-border.html>
28. Trucks filled with grain stranded for days at Ukraine border. URL: <https://www.allaboutfeed.net/market/market-trends/trucks-filled-with-grain-stranded-for-days-at-ukraine-border/>
29. Ukraine accuses Polish control services of provoking long queues of trucks at the border. URL: <https://razumkov.org.ua/en/comments/ukraine-accuses-polish-control-services-of-provoking-long-queues-of-trucks-at-the-border>
30. What Percentage of Accidents Are Caused by Semi-Trucks? URL: <https://www.colombolaw.com/ohio-blog/how-many-accidents-involve-trucks/>

МІГРАЦІЯ ТА ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І НАСЛІДКИ

MIGRATION AND HUMAN TRAFFICKING IN THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT: RELATIONSHIP AND CONSEQUENCES

Анна Політова¹

*Маріупольський державний університет
(вул. Преображенська, 6, м. Київ, 03037)*

Anna Politova

*Mariupol State University
(6, Preobrazhenska, Kyiv, Ukraine, 03037)*

Отримано: 04.11.2022. Затверджено: 18.11.2022

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена взаємозв'язку і наслідкам міграції та торгівлі людьми в умовах збройного конфлікту. Відзначено, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України стало поштовхом для переосмислення торгівлі людьми: жінки та діти, які змушені покинути Україну через військову агресію Росії та прямують до сусідніх країн, стикаються з ризиками торгівлі людьми. Чоловіки, які залишаються всередині країни, також можуть стати здобиччю торгівців людьми. Окреслено, що до подій лютого поточного року вивчення та формування міграційних процесів, а також причин міграції українського населення були спрямовані на впровадження превентивних заходів із подолання наслідків, максимізації користі результатів, викликаних такими процесами. Дослідженням визначено, що поза увагою статистичної інформації залишається такий аспект як насильницьке та без згоди переміщення громадян України на територію Російської Федерації та окуповані території, оскільки відсутня точна кількість депортованих. Наведені цифри у засобах масової інформації та у виступах представників органів державної влади є приблизними, а кількість таких осіб набагато більша; щодо кількості облікованих кримінальних правопорушень, то їх набагато більше, адже торгівля людьми має високу латентність, оскільки потерпілі від торгівлі людьми не бажають повідомляти про це у правоохоронні органи. Встановлено, що станом на 02 листопада аналіз бази «Законодавство України» дозволяє відзначити, що в ній міститься 66 нормативно-правових актів,

¹ кандидат юридичних наук, доцент; orcid 0000-0002-7351-7110; e-mail: politova1954@gmail.com

пов'язаних з протидією торгівлі людьми, проте з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України до жодної постанови, указу, розпорядження тощо не було внесено змін та доповнень. Зроблено висновок, про необхідність внесення змін до чинних нормативно-правових актів, а також поділення з боку національного координатора у сфері протидії торгівлі людьми – Міністерством соціальної політики України – уваги такій категорії як внутрішньо переміщені особи, а також проведенні роз'яснювальної роботи із громадянами України, які виїжджають за кордон через збройний конфлікт, на пунктах пропуску, надаючи їм детальну інформацію про Національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії насильству за ознакою статі та гарячу лінію екстреної допомоги в усіх країнах ЄС.

Ключові слова: міграція; торгівля людьми; збройний конфлікт; внутрішньо переміщена особа; причини (фактори) торгівлі людьми.

ABSTRACT

The article is devoted to the relationship and consequences of migration and human trafficking in conditions of armed conflict. It was noted that the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine became an impetus for rethinking human trafficking: women and children who are forced to leave Ukraine due to Russia's military aggression and head for neighboring countries face the risks of human trafficking. Men who remain inside the country can also become prey for traffickers. It is outlined that before the events of February of the current year, the study and formation of migration processes, as well as the reasons for the migration of the Ukrainian population, were aimed at the implementation of preventive measures to overcome the consequences and maximize the benefit of the results caused by such processes. The research determined that such an aspect as the forced and unauthorized transfer of Ukrainian citizens to the territory of the Russian Federation and the occupied territories remains overlooked in statistical information, since there is no exact number of deportees. The figures given in the mass media and in the speeches of representatives of state authorities are approximate, and the number of such persons is much larger; in terms of the number of recorded criminal offenses, there are much more of them, because human trafficking has a high latency, since victims of human trafficking do not want to report it to law enforcement agencies. It was established that as of November 2, the analysis of the "Legislation of Ukraine" database allows us to note that it contains 66 normative legal acts related to combating human trafficking, however, since the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, not a single resolution, decree, orders, etc., were not amended or supplemented. A conclusion was made about the need to make changes to the current legal acts, as well as to pay attention to such a category as internally displaced persons by the national coordinator in the field of combating human trafficking – the Ministry of Social Policy of Ukraine, as well as to conduct explanatory work with citizens of Ukraine, who are traveling abroad due to armed conflict, at the checkpoints, providing them with detailed information about the National Hotline for Combating Human Trafficking, Preventing and Countering Gender-based Violence and the Emergency Helpline in all EU countries.

Key words: migration; human trafficking; armed conflict; internally displaced person; causes (factors) of human trafficking.

I. ВСТУП

Міграція населення завжди мала певний взаємозв'язок із подіями, що відбуваються в тій місцевості, де мешкає певне суспільство. Переміщення населення руйнує традиційні кордони між культурними, етнічними групами і мовами, і розвиває різноманітність, культурні та економічні багатства. Воно має як позитивні, так і негативні сторони. Разом з тим, не варто забувати і про те, що саме міграція може призвести до порушення прав людини.

Відзначимо, що Україна завжди сприймалася як міграційний донор, а не реципієнт. За різними оцінками від 1,5 до 3 мільйонів осіб здійснюють трудові поїздки за кордон. При цьому правовий статус українських мігрантів дуже непевний, деяка частина з них не має дозволу на проживання або працевлаштування. Це сприяло тому, що мігранти ставали легкою жертвою торгівців людьми.

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), з 1991 р. більше ніж 260 тис. людей в Україні постраждали від торгівлі людьми, з них 49 тис. – за останні три роки. Водночас 56% наших співвітчизників упевнені, що з ними таке ніколи не станеться. Кожен восьмий українець готовий незаконно перетнути кордон, працювати у замкнених приміщеннях чи віддавати паспорт роботодавцеві. Чоловіки й жінки, люди різного віку та з різним рівнем освіти, мешканці сіл і міст – єдиного портрета постраждалого від торгівлі людьми немає¹.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України стало поштовхом для переосмислення цього явища, яке зараз становить найбільшу небезпеку: жінки та діти, які змушені покинути Україну через військову агресію росії та прямують до сусідніх країн, стикаються з ризиками торгівлі людьми. Водночас чоловіки, що залишаються всередині країни, також можуть стати здобиччю торговців людьми². З кожним днем зростають ризики збільшення кількості облікованих кримінальних правопорушень, передбачених статтею 149 КК України.

¹ У Всесвітній день протидії торгівлі людьми МОМ повідомляє про сумний рекорд в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/u-vsvesvitniy-den-protydiyi-torhivli-lyudmy-mom-povidomlyaye-pro-sumnyu-rekord-v-ukrayini>

² Через війну Росії проти України зростають ризики торгівлі людьми, – МОМ. URL: <https://ukraine.un.org/uk/175247-cherез-viynu-rosiyi-proty-ukrayiny-zrostayut-ryzyky-torhivli-lyudmy-mom>

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження має на меті визначити фактори, які впливають на розповсюдження торгівлі людьми та її залежність від міграції, та розробити пропозиції щодо удосконалення законодавства України для розв'язання проблем, що виникають у діяльності правоохоронних органів для мінімізації існування цього феномену в суспільстві.

Під час підготовки дослідження застосовувалися логіко-семантичний, феноменологічний, компаративістський, герменевтичний, догматичний (формально-логічний), прагматичний методи, а також методи системного аналізу. Зокрема, методологія прагматизму застосована для вивчення міграційних процесів та взаємозв'язку з торгівлею людьми. Герменевтичний метод став у нагоді для аналізу розуміння й адекватного законодавчого відтворення протидії торгівлі людьми. Метод системного аналізу використовувався при дослідженні кількості облікованих кримінальних правопорушень і розглянутих за статтею 149 КК України, а також нормативно-правової бази щодо протидії торгівлі людьми.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Міграційні процеси у сучасному світі є важливими об'єктами дослідження через вплив на стан економіки та особливості розвитку держав, якість життя та освіти, рівень добробуту, стабільність тощо. Саме процеси глобалізації спростили не тільки співпрацю між країнами, але й процес переміщення людей незалежно від їх місцезнаходження.

До початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у лютому 2022 р. вивчення та формування міграційних процесів, а також причин міграції українського населення були спрямовані на впровадження превентивних заходів із подолання наслідків, максимізації користі результатів, викликаних такими процесами. Проте, ще до цього в Україні існувала така категорія населення як внутрішньо переміщені особи – громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах і мають право на постійне проживання в Україні, змушених залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації,

повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру¹.

Станом на 01 січня 2014 р. офіційна статистика оцінювала кількість громадян України у 45,3 млн осіб, з яких близько 500 тис. більшість часу перебували за кордоном. Анексія Автономної Республіки Крим зменшила кількість громадян на контрольованій території на 2 млн, і ще приблизно 3,6 млн громадян потрапили в зону окупації росії. Офіційно, до контрольованої території з цих 5,6 млн переїхало 1,5 млн осіб, здебільшого (до 40%) – до контрольованої частини тієї ж області. Ще до 500 тис. осіб (за різними оцінками) переїхало, але не отримало статусу внутрішньо переміщеної особи. Відтак, до України повернулося 30% втраченого населення, а ще до 100 тис. осіб емігрувало, в багатьох випадках – без офіційного оформлення. Отже, станом на 01 січня 2015 р. в Україні лишилося близько 41,2 млн осіб².

Разом з тим, після отримання Україною у 2017 р. безвізового режиму, а також внаслідок лібералізації урядами Польщі, Чехії і Словаччини політики щодо прибуття наших громадян, кількість населення, яке значну частину часу перебувало за кордоном, зростає до 500 тис. до 2,5 млн. Середній коефіцієнт природнього руху населення (плюс народжені та мінус померлі) у 2015–2021 рр. становить 0,7%. З урахуванням природнього руху населення, станом на 01 січня 2022 р. в Україні лишилося приблизно 39,3 млн громадян, з яких 2,5 млн осіб суттєву частину року проводили поза межами країни³.

Така ситуація щодо міграційних процесів викликає ризик розповсюдження випадків торгівлі людьми. Так, 46 тис. українців постраждали від торгівлі людьми впродовж 2019–2021 рр.: близько двох третин із них потрапили в тенета торгівців людьми за кордоном, і третина – всередині України⁴. Окрім того, за оцінками МОМ,

¹ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

² Пономаренко С. (2022). Вимушена міграція. Скільки людей залишилось в Україні після повномасштабного вторгнення Росії. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/vynuzhdennaya-migraciya-skolko-chelovek-ostal-os-tal-os-v-ukraine-posle-polnomasshtabnogo-vtorzheniya-rossii-1614182.html>

³ Там само.

⁴ Туманова Т. (2021). Готові віддати паспорт і працювати без оформлення: пандемія COVID-19 підтовхує українців до ризикованого працевлаштування. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1954699-gotovi-viddati-pasport-i-pratsyuvati-bez-oformlennya-pandemiya-covid-19-pidstovkhuje-ukrayintsiv-do-rizikovanogo-pratsevlashtuvannya?fbclid=IwAR2klutSfulrpiKvNaDavydjfkLQ60cUis6iaz0N1CuVvYUBvHT0BJLte800>

майже 1,2 млн українців працювали за кордоном у 2021 р., що перевищує показник 2019 р. на 11%. З поміж цих людей 42% були працевлаштовані неофіційно (два роки тому ця частка становила 30%). Вісімнадцять відсотків (18%) опитаних зазначили, що готові прийняти неофіційну пропозицію роботи за кордоном, а ще більше – 27% погодилися б працювати без оформлення працевлаштування в Україні. Ці дані свідчать, що люди недооцінюють потенційні ризики у власній країні¹.

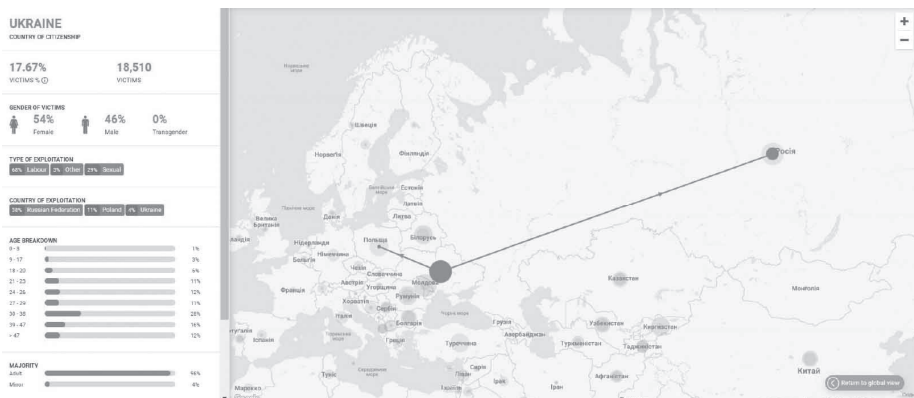
Отже, така ситуація щодо торгівлі людьми говорить про те, що це явище трансформується, набуває нових форм, а коло осіб, які можуть бути постраждалими від цього кримінального правопорушення, розширюється.

У звіті Держдепартаменту США за 2022 р. відзначається, що «Уряд України не у повному обсязі дотримується мінімальних стандартів у сфері подолання такого явища, як торгівля людьми, проте докладає для цього значні зусилля. Незважаючи на документально доведений вплив пандемії COVID-19 на здатність влади на протидію торгівлі людьми, уряд в цілому провів більшу роботу в цьому напрямі порівняно з попереднім звітним періодом, а отже, Україна залишилася на рівні². Ця робота включала: проведення розслідувань серед більшої кількості осіб, підозрюваних у торгівлі людьми; виділення у державному бюджеті набагато більших коштів на заходи з протидії торгівлі людьми та покращення допуску до ідентифікаційної документації; започаткування офіційної реєстрації вразливих верств населення. Крім того, Уряд вживав заходи для попередження торгівлі людьми та зменшення повторної травматизації у процесі кримінального судочинства дітей-жертв. Проте, держава не виконує мінімальних стандартів у декількох основних сферах. Зокрема, відповідні органи визнали винуватими меншу кількість осіб, які займаються торгівлею людьми, а більшість засуджених осіб, які займаються такою діяльністю, змогли уникнути ув'язнення, ймовірно через недооцінення суддями тяжкості правопорушень у сфері торгівлі людьми, через укорінені стереотипи стосовно того, що являє собою торгівля людьми, а також через корупцію. Така м'яка позиція щодо винесення

¹ Пандемія COVID-19 підштовхує українців до ризикованого працевлаштування. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/pandemiya-covid-19-pidstovkhuye-ukrayintsiv-do-ryzykovanoho-pratsevlashtuvannya>

реальних вирокув призводить до послаблення вироку як засобу стримування, неадекватно відображає характер правопорушення та підриває масштабну роботу у сфері протидії торгівлі людьми¹.

Саме повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України викликає занепокоєння щодо міграційних процесів і пов'язаних з цим випадків торгівлі людьми. Як свідчать дані МОМ, з початку 2022 р. жертвами торгівлі людьми в Україні стали 18 510 осіб, серед яких 54% – жінки у віці від 30 до 38 років². Окрім того, сексуальна експлуатація не є основною метою торгівлі людьми, а країнами, куди направляються потерпілі – росія (38%) та Польща (11%) (більш детально див. мал. 1).

Малюнок 1. Стан торгівлі людьми в Україні

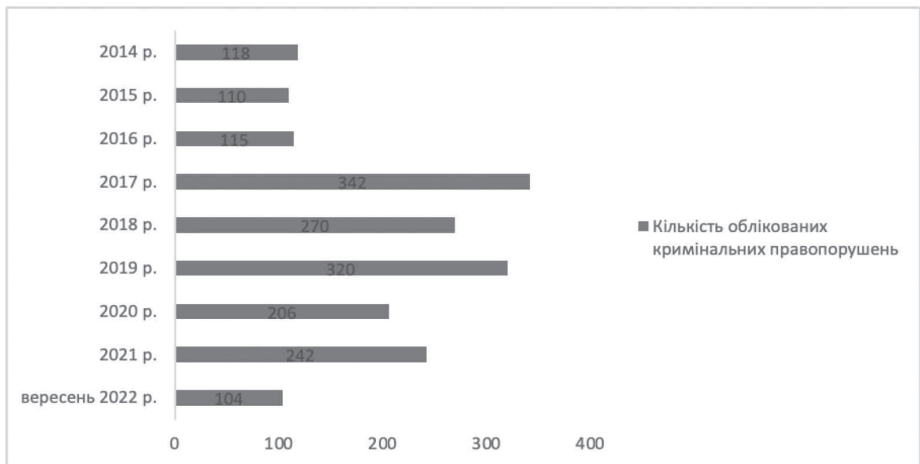
Як відзначає К.В. Павліченко, за правопорушення, відповідальність за які передбачена статтею 149 КК України, динаміка реєстрації таких діянь спочатку була негативною (–9,23% у 2014 р.; –6,77% у 2015 р.), але з 2016 р. вона має здебільшого позитивний тренд (3,63% у 2016 р., 198,24% у 2017 р., 17,91% у 2019 р., 11,7% у 2021 р.), крім 2018 р. (–21,18%) та 2020 р. (–35,13%). Тенденція представлення звинувачень у суді спершу була негативною і становила –44,62% у 2019 р. та 11,7% у 2021 р. Щодо стану притягнення підсудних до відповідальності (засудження), то тут

¹ Україна – витяги із Доповіді про торгівлю людьми – 2022 рік (українською). URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf

² Global data hub on human trafficking. URL: <https://www.ctdatacollaborative.org/map>

динаміка є здебільшого є негативною: $-44,62\%$ у 2014 р., $-11,11\%$ у 2015 р., $-18,75\%$ у 2016 р., $-11,53\%$ у 2017 р., $-34,78\%$ у 2018 р., $-17,14\%$ у 2020 р., $-17,24\%$ у 2021 р., проте у 2019 р. вже становила $133,33\%$ ¹.

Нами також було проаналізовано інформацію про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування з 2014 р. по вересень 2022 р. та про стан розгляду справ і кількість засуджених осіб за статтею 149 КК України (більш детально див. мал. 2 і 3). Проте, поза увагою статистичної інформації залишається такий аспект як насильницьке та без згоди переміщення громадян України на територію російської федерації та окуповані території, оскільки відсутня точна кількість депортованих. Через засоби масової інформації, виступи представників органів державної влади відомі численні випадки, коли громадян України з Донецької та Луганської областей без їхньої згоди відправляли до Ростовської, Белгородської, Володимирської, Пензенської областей та до Криму².

Малюнок 2. Кількість облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 КК України

¹ Павліченко К.В. (2022). Щодо стану протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми*: зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 27 трав. 2022 р.) / МВС України, ХНУВС, Наук. парк «Наука та безпека»; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Х.: ХНУВС. С. 7.

² «Ми вже шукаємо понад 16 тисяч людей» – Денісова про воєнні злочини, зниклих безвісти та вивезених у РФ. URL: <https://suspinne.media/232328-mi-vze-sukaemo-ponad-16-tisac-ludej-denisova-pro-voenni-zlocini-zniklih-bezvisti-ta-vivezenih-u-rf/>

Малюнок 3. Стан розгляду справ та кількість засуджених осіб за ст. 149 КК України

Так, до прикладу, 24 березня 2022 р. було проінформовано про насильницьке вивезення з України 402 тис. громадян України, серед яких 84 тис. – діти¹. Однак, ці цифри є приблизними, а кількість таких осіб набагато більша, оскільки, якщо говорити про кількість облікованих кримінальних правопорушень, то їх набагато більше, адже торгівля людьми має високу латентність, адже потерпілі від торгівлі людьми не бажають повідомляти про це правоохоронним органам.

Нами вже відзначена вся беззаперечний факт того, що окупація частини території Донецької та Луганської областей не дає можливості визначити рівень злочинності на українській взагалі та торгівлі людьми, зокрема. Але слід пам'ятати і про латентність досліджуваного кримінального правопорушення, оскільки, наприклад, за період з 2012 по 2019 рр. Офісом Генерального прокурора обліковано 1542 кримінальних правопорушень, передбачених статтею 149 КК України, серед яких потерпілими визнано 1343 особи; Державною судовою адміністрацією зафіксовано винесення 319 вироків за цією категорією кримінальних проваджень, а Міністерством соціальної політики України обліковано статус постраждалої особи від торгівлі людьми 874 особами. Таким чином, офіційна статистика

¹ До Росії насильно вивезли понад 400 тисяч українців, зокрема 84 тисячі дітей – Денісова. URL: <https://zmina.info/news/denisova-do-rosiyi-nasylny-vyvezly-402-tysyach-ukrayincziv-zokrema-84-tysyachi-ditej/>

не відповідає даним щодо кількості потерпілих від торгівлі людьми, які наводяться МОМ, а також не дозволяють виокремити таку категорію як внутрішньо переміщені особи, які постраждали від торгівлі людьми¹.

Варто відзначити, що за даними ООН, загалом з початку збройного конфлікту з України виїхало 6 801 987 українців. Основними напрямками виїзду стали – Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Молдова та інші країни Європи. Певна кількість виїхала і до росії, а також до білорусі (більш детально див. мал. 4)².

Малюнок 4. Міграція українців через збройний конфлікт

Отже, виходячи із статистичної інформації ООН, беззаперечним є той факт, що більша частина з громадян України отримала притулок у Польщі (станом на 29 травня 2022 р. – 3 627 178 осіб), урядом якої робиться все можливе для створення належних умов нашим громадянам. Зокрема, для підтримки громадян України Сенатом Польщі ухвалено закон, пов'язаний із збройним конфліктом в Україні, адже є розуміння ситуації, а хвиля біженців несе загрозу торгівлі людьми.

¹ Політова А.С. (2021). Стан протидії торгівлі людьми у Донецькій та Луганській областях. *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми: Україна та світ*: зб. тез Міжнародної науково-практичної конференції (8 жовтня 2021 р.) / упор. Г.Я. Савчин, УО. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС. С. 160.

² Refugees fleeing Ukraine (since 24 February 2022). URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted>

Такі зміни полягають, зокрема у введенні до Кримінального кодексу Польщі нової статті 61а, згідно з якою суди мають призначати більш суворі покарання за окремі злочини, пов'язані з їх вчиненням під час збройного конфлікту на території України. Отже, у разі вчинення діяння, передбаченого статтею 189 (незаконне позбавлення волі), абзацом 2 статті 189а (готування до торгівлі людьми), а також абзацами 1–2 статті 191 (вимагання, застосування насильства для перешкодження користуванню займаним приміщенням) КК Польщі, суд повинен призначити покарання у виді позбавлення волі на строк не менше одного року, а у разі вчинення правопорушення, передбаченого абзацом 3 статті 189 (незаконне позбавлення волі, вчинене з особливою жорстокістю), – у виді позбавлення волі на строк не менше 5 років та до верхньої межі встановленого законом строку, збільшеного вдвічі. У разі вчинення правопорушення, передбаченого абзацом 1 та абзацом 2 статті 204 (підбурювання до заняття проституцією, одержання вигоди від цього) суд має призначити покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 15 років (застосовувані нині покарання складають – до 5 років позбавлення волі у разі вчинення завершеного підбурювання та до 10 років у разі отримання прибутку з цього)¹.

Що ж стосується України, станом на 02 листопада 2022 р., аналіз бази «Законодавство України» дає змогу відзначити, що в ній міститься 66 нормативно-правових актів, пов'язаних з протидією торгівлі людьми, серед яких варто відзначити:

- Закон України від 20 вересня 2011 р. № 3739-VI «Про протидію торгівлі людьми»;
- Закон України від 04 лютого 2002 р. № 1433-IV «Про ратифікацію Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря)»;
- Закон України від 21 вересня 2010 р. № 2530-VI «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми»;

¹ Хвиля біженців несе загрозу торгівлі людьми, тому спеціальний закон змінить Кримінальний кодекс. URL: <https://lexinform.com.ua/salvation/hvylya-bizhentsiv-nese-zagrozu-torgivli-lyudmy-tomu-spetsialnyj-zakon-zmynyt-kryminalnyj-koдекс/>

- Указ Президента України від 05 серпня 2020 р. № 306/2020 «Про національного координатора у сфері протидії торгівлі людьми»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 987 «Про затвердження Типового положення про центр реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 р. № 531 «Про внесення змін до Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми»;
- розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 800-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року»;
- наказ Мінсоцполітики та МВС від 11 січня 2016 р. № 4/5 «Про затвердження Інструкції зі збору та моніторингу статистичної інформації щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми»;
- наказ Мінсоцполітики від 22 вересня 2021 р. № 529 «Про затвердження форми обліку осіб, яким встановлено статус/відмовлено у встановленні статусу або продовжено строк дії статусу/відмовлено у продовженні строку дії статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми».

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, можна відзначити, що від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України до жодної постанови, указу, розпорядження чи іншого законодавчого акта не було внесено жодних суттєвих змін і доповнень. Окрім того, у жодному з цих нормативно-правових актів не виділяється така категорія як внутрішньо переміщені особи або покладається виявлення потерпілих від торгівлі людьми серед внутрішньо переміщених осіб на органи місцевого самоврядування, які перебувають в умовах збройного конфлікту в групі підвищеного ризику.

Як зазначено у Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 800-р, в Україні гострою проблемою залишається торгівля людьми. Складна економічна ситуація, бойові дії на Сході України, низький рівень життя, високий рівень безробіття, диспропорції розвитку ринку праці, поширення зовнішньої трудової міграції, активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань, поширеність шахрайських

схем вербування громадян, недосконалість законодавства, правова необізнаність населення та інші фактори ризику призводять до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми¹.

Це вказує на те, що основними причинами (факторами) розповсюдження торгівлі людьми в Україні є:

- *економічні*: низький рівень заробітних плат і добробуту населення, високий рівень безробіття та низький рівень зайнятості, попит з боку насильства над дітьми;
- *політичні*: недостатність політичної волі для вирішення проблеми, несформованість цілісної та стабільної профілактичної політики, низький рівень контролю за виконанням існуючих положень нормативно-законодавчої бази;
- *психологічні*: зниження самозахисту, песимізм, готовність до ризикової поведінки, вікові психологічні особливості розвитку дитини, знижена здатність до усвідомлення ризику до власного захисту, залежність від дорослих, нездатність адекватно оцінити наслідки своїх дій;
- *правові*: посилення загальної криміналізації суспільства, високий рівень корумпованості чиновників, невідповідність чи недотримання існуючих законів;
- *соціальні*: гендерна дискримінація, порушення прав дитини, зокрема, насильство, жорстоке поводження та експлуатація, недостатня соціальна захищеність особливо уразливих категорій дітей, наркотична чи алкогольна залежність батьків або опікунів, а також суспільна стигматизація потерпілих²;
- *соціально-педагогічні*: низький рівень правової культури, недосконалість системи правової освіти та виховання, недостатній рівень обізнаності з проблемою та її можливими наслідками серед учнівської та студентської молоді, серед батьків та в суспільстві загалом, відсутність у суспільній свідомості сприйняття проблеми торгівлі людьми як актуальної, труднощі соціалізації уразливих категорій дітей та ресоціалізації потерпілих від торгівлі людьми, неготовність педагогічних працівників до здійснення

¹ Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text>

² Левченко К.Б., Ковальчук Л.Г., Удалова О.А. та ін. (2011). Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. К. С. 54.

профілактичної роботи, недосконалість взаємодії між різними суб'єктами профілактики торгівлі дітьми¹.

Проте, зазначені причини (фактори) не враховують у повній мірі ситуацію, яка склалася сьогодні в Україні, адже збройний конфлікт змушує громадян держави тікати за кордон, де без реальної допомоги і захисту можуть стати легкими мішенями («здобиччю») для торговців «живим товаром». Саме тому, з упевненістю можна відзначити про залежність, яка існує між міграцією і торгівлею людьми.

IV. ВИСНОВКИ

З огляду на вище викладене вважаємо, що в Україні прийнято та діє ціла низка нормативно-правових актів, спрямованих на протидію торгівлі людьми (наприклад, з 01 січня 2020 р. по листопад 2022 р. було прийнято 6 підзаконних актів з цього питання), проте в жодному з них не міститься жодних заходів, пов'язаних з протидією торгівлі людьми в умовах збройного конфлікту та запровадженого на території України воєнного стану. Ці особливості мають бути відкориговані у чинних нормативно-правових актах, а також отримати належної реакції з боку національного координатора у сфері протидії торгівлі людьми – Міністерства соціальної політики України.

Також, в умовах збройного конфлікту в Україні правоохоронним органам слід виробити загальні правила кваліфікації кримінальних правопорушень за статтею 149 «Торгівля людьми» чи статтею 438 «Порушення законів та звичаїв війни» КК України. Для цього варто узагальнити та вивчити правозастосовну практику зарубіжних країн, де були зареєстровані випадки торгівлі людьми в умовах збройного конфлікту.

Окрім того, на нашу думку, міграція населення з України до інших країн в умовах збройного конфлікту буде продовжуватися й надалі. Громадяни України будуть шукати роботу і, як показує практика, торговці людьми пропонуватимуть привабливі можливості працевлаштування на вигідних умовах. Саме тому, потрібно проводити більше роз'яснювальної роботи з українськими громадянами, які виїжджають за кордон через збройний конфлікт, одразу в пунктах пропуску, надаючи їм детальну інформацію про Національну гарячу

¹ Так само.

лінію з протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії насильству за ознакою статі та гарячу лінію екстреної допомоги в усіх країнах – членах ЄС.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. До Росії насильно вивезли понад 400 тисяч українців, зокрема 84 тисячі дітей – Денісова. URL: <https://zmina.info/news/denisova-do-rosiyi-nasylny-vyvezly-402-tysyach-ukrayincziv-zokrema-84-tysyachi-ditej/>
2. Левченко К.Б., Ковальчук Л.Г., Удалова О.А. та ін. (2011). Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. Київ, 292 с.
3. Ми вже шукаємо понад 16 тисяч людей – Денісова про воєнні злочини, зниклих безвісти та вивезених у РФ. URL: <https://suspilne.media/232328-mi-vze-sukaemo-ponad-16-tisac-ludej-denisova-pro-voenni-zlocini-zniklih-bezvisti-ta-vivezenih-u-rf/>
4. Павліченко К.В. (2022). Щодо стану протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми*: зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 27 трав. 2022 р.) / МВС України, ХНУВС, Наук. парк «Наука та безпека»; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Х.: ХНУВС. С. 7.
5. Пандемія COVID-19 підштовхує українців до ризикованого працевлаштування. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/pandemiya-covid-19-pidshtovkhuye-ukrayintsiv-do-ryzykovanoho-pratsevlashtuvannya>
6. Політова А.С. (2021). Стан протидії торгівлі людьми у Донецькій та Луганській областях. *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми*: Україна та світ: зб. тез Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 8 жовтня 2021 р.) / упор. Г.Я. Савчин, УО. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС. С. 160.
7. Пономаренко С. (2022). Вимушена міграція. Скільки людей залишилось в Україні після повномасштабного вторгнення Росії. URL: <https://ukraine.segodaya.ua/ua/ukraine/vynuzhdennaya-migraciya-skolko-chelovek-ostalov-v-ukraine-poslepolnomashtabnogo-vtorzheniya-rossii-1614182.html>
8. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text>
9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
10. Туманова Т. (2021). Готові віддати паспорт і працювати без оформлення: пандемія COVID-19 підштовхує українців до ризикованого працевлаштування. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1954699-gotovi-viddati-pasport-i-pratsyuvati-bez-oformlennya-pandemiya-covid-19-pidshtovkhuye-ukrayintsiv-do-rizikovanogo-pratsevlashtuvannya?fbclid=IwAR2klutSfulrpiKvNaDavdyjfkLQ6oCuis6iazoN1uGvYUBvHT0BjLte8oo>
11. У Всесвітній день протидії торгівлі людьми МОМ повідомляє про сумний рекорд в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/u-vsivitniy-den-protydyi-torhivli-lyudmy-mom-povidomlyaye-pro-sumnyy-rekord-v-ukrayini>
12. Україна – витяги із Доповіді про торгівлю людьми – 2022 рік. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf
13. Хвиля біженців несе загрозу торгівлі людьми, тому спеціальний закон змінить Кримінальний кодекс. URL: <https://lexinform.com.ua/salvation/>

hvylya-bizhentsiv-nese-zagrozu-torgivli-lyudmy-tomu-spetsialnyj-zakon-zmynyt-kryminalnyj-kodeks/

14. Через війну Росії проти України зростають ризики торгівлі людьми, – MOM. URL: <https://ukraine.un.org/uk/175247-cherez-viynu-rosiyi-proty-ukrayiny-zrostayut-ryzyky-torhivli-lyudmy-mom>
15. Global data hub on human trafficking. URL: <https://www.ctdatacollaborative.org/map>
16. Refugees fleeing Ukraine (since 24 February 2022). URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted>

REFERENCES

1. Cherez viynu Rosiyi proty Ukrayiny zrostayut ryzyky torhivli lyudmy, – MOM [Due to Russia's war against Ukraine, the risks of human trafficking are increasing, – IOM]. URL: <https://ukraine.un.org/uk/175247-cherez-viynu-rosiyi-proty-ukrayiny-zrostayut-ryzyky-torhivli-lyudmy-mom> [in Ukraine]
2. Do Rosiyi nasylny vyvezly ponad 400 tysyach ukrayintziv, zokrema 84 tysyachi ditey – Denisova [More than 400,000 Ukrainians were forcibly deported to Russia, including 84,000 children – Denisov]. URL: <https://zmina.info/news/denisova-do-rosiyi-nasylny-vyvezly-402-tysyach-ukrayincziv-zokrema-84-tysyachi-ditej/> [in Ukraine]
3. Global data hub on human trafficking. URL: <https://www.ctdatacollaborative.org/map>
4. Hvylya bizhentsiv nese zahrozu torhivli lyudmy, tomu spetsialnyy zakon zmynyt Kryminalnyi kodeks [The wave of refugees carries the threat of human trafficking, so a special law will change the Criminal Code]. URL: <https://lexinform.com.ua/salvation/hvylya-bizhentsiv-nese-zagrozu-torgivli-lyudmy-tomu-spetsialnyj-zakon-zmynyt-kryminalnyj-kodeks/> [in Ukraine]
5. Levchenko K.B., Kovalchuk L.G., Udalova O.A. etc. (2011). Sotsialno-pedahohichni osnovy protydyi torhivli lyud'my ta ekspluatatsiyi ditey [Socio-pedagogical foundations of combating human trafficking and exploitation of children]. Kyiv, 2011. 292 p. [in Ukraine]
6. My vzhe shukayemo ponad 16 tysyach lyudey – Denisova pro voyenni zlochyny, znyklykh bezvisty ta vyvezenykh u RF [We are already looking for more than 16,000 people – Denisov on war crimes, missing persons and those deported to the Russian Federation]. URL: <https://suspilne.media/232328-mi-vze-sukaemo-ponad-16-tisac-ludej-denisova-pro-voenni-zlocini-zniklih-bezvisti-ta-vivezenih-u-rf/> [in Ukraine]
7. Pavlichenko K.V. (2022). Shchodo stanu protydyi zlochynam, povyazanym iz torhivleyu lyud'my [Regarding the state of combating crimes related to human trafficking]. *Protydiya kiberzlochynnosti ta torhivli lyudmy [Combating cybercrime and human trafficking]* (Kharkiv, May 27), 2022. [in Ukraine]
8. Pandemiya COVID-19 pidshovkhuye ukrayintziv do ryzykovanoho pratsevlashtuvannya [The COVID-19 pandemic is pushing Ukrainians to risky employment]. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/pandemiya-covid-19-pidshovkhuye-ukrayintziv-dorizykovanoho-pratsevlashtuvannya> [in Ukraine]
9. Politova A.S. (2021). Stan protydyi torhivli lyudmy u Donetskiy ta Luhanskiy oblastiakh [The state of combating human trafficking in Donetsk and Luhansk regions]. *Derzhavna polityka shchodo protydyi torhivli lyudmy: Ukrayina ta svit [State policy on combating human trafficking: Ukraine and the world]* (Lviv, October 8). [in Ukraine]
10. Ponomarenko S. (2022). Vymushena mihratsiya. Skilky lyudey zalyshylos v Ukrayini pislya povnomashtabnoho vtorhnennya Rosiyi [Forced migration. How many people remained in Ukraine after the full-scale invasion of Russia]. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/vynuzhdennaya-migraciya-skolko-chelovek-ostal-os-v->

- ukraine-posle-polnomasshtabnogo-vtorzheniya-rossii-1614182.html [in Ukraine]
11. Pro skhvalennya Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy protydyi torhivli lyudmy na period do 2025 roku [On the approval of the Concept of the State targeted social program to combat human trafficking for the period until 2025]: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 07.14.2021 No 800-r [in Ukraine]
 12. Pro zabezpechennya prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons]: Law of Ukraine, 20.10.2014 No 1706-VII [in Ukraine]
 13. Refugees fleeing Ukraine (since 24 February 2022). URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted>
 14. Tumanova T. (2021). Hotovi viddaty pasport i pratsyuvaty bez oformlennya: pandemiya COVID-19 pidshovkhuye ukrayintsiv do ryzykovanoho pratsevlashtuvannya [Ready to hand over passport and work without registration: the COVID-19 pandemic pushes Ukrainians to risky employment]. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1954699-gotovi-viddati-pasport-i-pratsyuvati-bez-oformlennya-pandemiya-covid-19-pidshovkhuye-ukrayintsiv-do-rizikovanogo-pratsevlashtuvannya?fbclid=IwAR2klutSfulrpiKvNaDavydjfkLQ6OcUis6iazoN1uGVyUBvHT0BjLte8oo> [in Ukraine]
 15. U Vsesvitniy den protydyi torhivli lyudmy MOM povidomyaye pro sumnyy rekord v Ukraini [On World Day Against Human Trafficking, IOM reports a sad record in Ukraine]. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/u-vsesvitniy-den-protydyi-torhivli-lyudmy-mom-povidomyaye-pro-sumnyy-rekord-v-ukrayini> [in Ukraine]
 16. Ukraina – vytyahy iz Dopovidi pro torhivlyu lyudmy – 2022 rik [Ukraine – excerpts from the Report on human trafficking – 2022]. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf [in Ukraine]

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

SOME APPROACHES TO INCREASE THE EFFICIENCY OF THE INFORMATION & COMMUNICATION SYSTEM OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE

Олександр Басараб¹, Ольга Басараб²

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького
(вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Україна, 29003)*

Oleksandr Basarab, Olga Basarab

*Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
(46, Shevchenka, Khmelnytskyi, Ukraine, 29003)*

Отримано: 20.10.2022. Затверджено: 15.11.2022

АНОТАЦІЯ

У статті пропонується підхід до розробки методики підвищення ефективності функціонування систем електронних комунікацій спеціального призначення, насамперед, системи електронних комунікацій Державної прикордонної служби України. Державна прикордонна служба України є суб'єктом інтегрованого управління кордонами. Для забезпечення виконання функцій, що покладені на відомство, в оперативно-службовій діяльності прикордонної служби активно використовуються інформаційно-комунікаційні системи, зокрема, інформаційно-комунікаційна система прикордонного контролю. Технічною основою для передачі інформації в інформаційно-комунікаційній системі складають електронні комунікації. Система електронних комунікацій Державної прикордонної служби України побудована у вигляді складної мережевої топології типу «зірка» та для передачі даних використовує стек протоколів (ТСР/IP) та, переважно, статичну маршрутизацію, отже, не передбачає автоматичне відновлення у випадку порушення існуючого маршруту. Таким чином, певний час окремих сегмент системи електронних комунікацій не передає інформацію, внаслідок чого, можуть відбутись порушення на державному кордоні. В існуючих методах для оцінки ефективності функціонування система електронних комунікацій

¹ кандидат технічних наук, доцент; orcid 0000-0002-2852-9534; e-mail: a_basarab@ukr.net

² кандидат юридичних наук, доцент; orcid 0000-0001-7839-6955; e-mail: ot_basarab@ukr.net

застосовуються такі показники як, продуктивність, стійкість, достовірність передачі, безпечність передачі даних; але не враховується показник залежності виконання завдань від роботи мережі. В дослідженні пропонується розробити методику, яка би враховувала зазначений показник залежності оперативно-службової діяльності в системі показників ефективності функціонування системи електронних комунікацій. Після введення в систему показників ефективності системи електронних комунікацій спеціального призначення показника ефективності оперативно-службової діяльності пропонується розраховувати оновлену ефективність системи електронних комунікацій при застосуванні того чи іншого протоколу маршрутизації, варіантів топології мережі та обрати найкращу.

Ключові слова: Державна прикордонна служба України; інтегрована інформаційно-комунікаційна система «Гарт»; інформаційно-комунікаційна система; оперативно-службова діяльність; система електронних комунікацій.

ABSTRACT

The article proposes an approach to the development of a methodology for increasing the efficiency of the functioning of special purpose electronic communications systems, especially the electronic communications system of the State Border Guard Service of Ukraine. The State Border Service of Ukraine is a subject of integrated border management. Information and communication systems, in particular, the information and communication system of border control are actively used in the operational and service activities of the State Border Guard Service to ensure the performance of the assigned functions. The technical basis for the transmission of information in the information and communication system is the system of electronic communications. The electronic communications system of the State Border Guard Service of Ukraine is built in the form of a complex network topology of the "star" type and uses the Transmission Control Protocol/Internet protocol (TCP/IP) stack for data transmission and, mainly, static routing, therefore, it does not provide the automatic recovery in the event of a violation of the existing route. Thus, for a certain time, a separate segment of the electronic communications system does not transmit information, as a result of which violations may occur at the state border. In the existing methods for evaluating the effectiveness of the functioning of the electronic communications system, such indicators as performance, stability, reliability of transmission, safety of data transmission are used. But those methods do not take into account the indicator of the dependence of tasks on the network. The study proposes to develop a methodology that would take into account the specified indicator of operational and service activity dependence in the system of indicators of the effectiveness of the electronic communications system. After entering into the system of efficiency indicators of the electronic communications system for special purposes, the operational and service activity efficiency indicator is proposed to calculate the updated efficiency of the electronic communications system when applying one or another routing protocol, network topology options and choose the best one.

Key words: State Border Guard Service of Ukraine; integrated information and communication system "Hart"; information and communication system; operational and service activity; electronic communications system.

I. ВСТУП

Сучасні виклики національній безпеці України, викликані широкомасштабною агресією російської федерації, пандемією внаслідок розповсюдження вірусу COVID-19, а також нестабільною соціально-політична та економічна ситуацією в нашій державі вимагають

швидкого реагування на зміни в обстановці на державному кордоні з боку керівників відповідних структур. Зазначене вимагає прийняття відповідних організаційно-правових та технічних заходів, що проявляється у вигляді синтезу об'єктивних управлінських впливів. Більшість цих впливів мають інформаційний характер, оскільки процес управління охороною державного кордону – це, переважно, процес оцінки та аналізу інформації¹.

Сучасний світ є світом інформаційних технологій, в якому швидкість та якість прийняття управлінських рішень прямо пропорційні швидкості та якості функціонування систем електронних комунікацій. Не осторонь цієї проблеми стоять суб'єкти інтегрованого управління кордонами, до складу яких, відповідно до законодавства належить Державна прикордонна служба України (Держприкордонслужба)².

Отже, ефективне управління кордонами залежить від функціонування інформаційно-комунікаційної системи відомства.

Основою інформаційно-комунікаційної системи Державної прикордонної служби України є Інтегрована інформаційно-комунікаційна система «Гарт» (ІКС «Гарт»), однією з основних елементів якої є Інтранет-мережа. В свою чергу, фізичною основою, яка з'єднує всі елементи ІКС «Гарт» в корпоративній Інтранет-мережі і забезпечує безперервний доступ до інформаційних ресурсів є система електронних комунікацій (СЕК) Держприкордонслужби.

Ефективність функціонування сучасних цифрових інформаційно-комунікаційних систем, до яких відноситься й ІКС Держприкордонслужби, безпосередньо залежить від особливостей побудови, протоколів та технологій, які використовуються при їх розгортанні. Отже, важливим етапом при розгортанні та/або модернізації СЕК Держприкордонслужби є оцінка ефективності функціонування таких систем. Але, оскільки, від ефективності функціонування інформаційно-комунікаційної системи (ІКС) Держприкордонслужби залежить ефективність інтегрованого управління кордонами, при оцінці ефективності останньої потрібно враховувати і ступінь такої

¹ Литвин М.М. (2009). Науково-методологічне забезпечення поетапного реформування системи охорони державного кордону: монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. 316 с.

² Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>

залежності, як показник оперативно-службової діяльності (ОСД) підрозділів Держприкордонслужби.

Питання оцінки ефективності інформаційно-комунікаційних систем досліджували такі вчені як І.С. Катеринчук, О.К. Юдін, Р.В. Рачок та інші. Проте, існуючі методики оцінки ефективності не враховують особливості діяльності Держприкордонслужби зокрема та їх вплив на інтегроване управління кордонами в цілому.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою статті є формування підходів до створення методики оцінки та підвищення ефективності функціонування системи електронних комунікацій Держприкордонслужби з урахуванням показника оперативно-службової діяльності підрозділів Держприкордонслужби.

Для досягнення мети використовувалися загальнонаукові та спеціалізовані методи досліджень. Методами спостереження та порівняння досліджувалися інформаційно-комунікаційні системи органів охорони кордону та особливості побудови телекомунікаційної системи, їх вплив на оперативно-службову діяльність Держприкордонслужби. Аналіз і синтез використовувалися для формування підходів до створення методики оцінки та підвищення ефективності функціонування системи електронних комунікацій Державної прикордонної служби України

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

ІКС «Гарт» призначена для створення єдиного інформаційного простору та електронної системи управління Держприкордонслужби, виконання завдань з підвищення ефективності управління органами Державної прикордонної служби України під час охорони державного кордону¹.

ІКС «Гарт» забезпечує реалізацію таких функцій:

- поповнення інформаційних ресурсів відповідно до функціональних завдань у режимі обробки повідомлень;
- надання користувачам інформації з інформаційних ресурсів у режимі повідомлення та/або запит-відповідь;

¹ Катеринчук І.С., Гетманюк С.П. (2009). Метод комплексної оцінки ефективності функціонування системи прикордонного контролю. *Збірник наукових праць*. № 51/1. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С. 75–79.

- підтримання односторонніх та/або двосторонніх інформаційно-комунікаційних зв'язків між суб'єктами, користувачами ІКС «Гарт», обмін інформацією між ними, оперативне інформування;
- здійснення електронного документообігу між суб'єктами ІКС «Гарт»¹.

ІКС «Гарт» Держприкордонслужби за своєю архітектурою є структурно-ієрархічною системою і складається з множини взаємодіючих і зв'язаних по горизонталі та ієрархічно викладених по вертикалі функціональних складових.

За функціональним призначенням та задачам, які вирішуються ІКС «Гарт» складається з ряду ІКС, інформаційних систем та окремих підсистем.

Основою для розгортання ІКС «Гарт» є цифрова СЕК Держприкордонслужби. Розгортання СЕК Держприкордонслужби здійснюється на основі запровадження сучасних засобів зв'язку, маршрутизаторів, комутаторів, передових технологій та ІР-протоколів. Вона побудована за принципом опорної мережі «зірка», до якої підключаються органи охорони та підрозділи різних рівнів.

Виходячи з вище викладеного, СЕК Держприкордонслужби побудована таким чином, що цифрові потоки організовано безпосередньо від Адміністрації Держприкордонслужби до підрозділів охорони кордону і забезпечують одночасний обмін даними, голосовою та відеоінформацією на основі ІР-протоколу, а також підтримують функції дистанційного управління самою мережею та моніторингу її стану.

Аналіз наукових досліджень, що присвячені оцінці ефективності функціонування СЕК², показав, що частіше для оцінки ефективності функціонування СЕК використовують наступні показники:

- продуктивність;
- стійкість;
- достовірність передачі;
- безпечність передачі даних.

Наведений вище перелік показників дає можливість оцінити ефективність функціонування СЕК з точки зору ефективності

¹ Катеринчук І.С., Мул Д.А., Рачок Р.В. та ін. (2010). Програмно-технічні комплекси прикордонних підрозділів. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. 271 с.

² Бондаренко М.Ф., Кривуля Г.Ф., Рябцев В.Г. и др. (2000). Проектирование и диагностика компьютерных систем и сетей. К.: НМЦ ВО. 306 с.; Kurose J F, Ross K.W. (2013). Computer Networking: A Top-down Approach. Pearson.

технічних рішень, що реалізовані в конкретній системі.

Разом з тим, СЕК Держприкордонслужби є системою спеціального призначення, яка використовується для забезпечення оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби. Враховуючи сказане вище, в систему показників оцінки ефективності функціонування СЕК Держприкордонслужби слід ввести показник, який би дозволив оцінити вплив функціонування СЕК на ефективність оперативно-службової діяльності.

Аналіз досліджень щодо використання ІКС в Держприкордонслужбі¹ свідчить, що найбільшу роль в оперативно-службовій діяльності на сьогоднішній день відіграє ІКС прикордонного контролю. Автоматизація зазначеного напрямку ОСД здійснюється із використанням програмно-технічних комплексів (ПТК) автоматизації прикордонного контролю «Гарт-1/П», які розгорнуті в пунктах пропуску через державний кордон України і входять до складу ІКС прикордонного контролю «Гарт-1»².

Структурно ця ІКС представляє собою окремі програмно-технічні комплекси в пунктах пропуску через державний кордон та інформаційний центр – центральне сховище даних, що знаходиться в Адміністрації Держприкордонслужби, та об'єднані засобами електронних комунікацій.

Обмін даними здійснюється як з використанням цифрових потоків так і з використанням терміналів супутникового зв'язку, обладнання яких розгорнуто на території підрозділів охорони кордону.

Аналіз працездатності обладнання, що розгорнуто в підрозділах охорони кордону, та системи передачі даних Держприкордонслужби, свідчить про те, що, в цілому, вони дозволяють забезпечити стійкий зв'язок та передачу даних.

Аналіз виходів з ладу мережевого обладнання показує, що в середньому 2% від загальної кількості часу роботи ІКС система непрацездатна, що негативно впливає на оперативно-службову діяльність

¹ Литвин М.М., Єрошин Б.Ф. (2008). Методика вибору раціональних значень параметрів прикордонного контролю. *Збірник наукових праць*. № 42. Ч. II. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С. 26–30; Рачок Р.В., Луцик М.І. (2012). Підходи до вдосконалення оперативно-службової діяльності у відділах прикордонної служби шляхом модернізації інформаційно-телекомунікаційної системи. *Збірник наукових праць*. № 57. Ч. II. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С.53–55.

² Катеринчук І.С., Гетманюк С.П. (2009). Метод комплексної оцінки ефективності функціонування системи прикордонного контролю. *Збірник наукових праць*. № 51. Ч. 1. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С. 75–79.

Держприкордонслужби і може призвести до певних порушень, а саме: перетину кордону особами, яким це заборонено, невиконання доручень правоохоронних органів та інші.

Відповідно до деяких досліджень¹ для оцінки надійності функціонування сучасних мереж може використовуватись як показник – доступність мережі. Висока доступність (*High Availability, HA*) – це метод проектування системи, який дозволяє отримати високий рівень доступності системи протягом певного проміжку часу. Доступність системи (мережі) D означає можливість користувачам її використовувати. Якщо в них немає такої можливості, система вважається недоступною. Для числового визначення доступності використовується відсоток аптайму в рік. Аптайм (*uptime*) – час безперервної роботи системи.

$$D = \frac{MTBF}{MTBF+MTTR} \cdot 100, \quad (1)$$

де $MTBF$ – середній час протягом якого мережа була працездатною;

$MTTR$ – середній час відновлення (протягом якого мережа була непрацездатною).

Для визначення доступності можливо використати і інший підхід:

$$D = \frac{(T_y - MTTR)}{T_y} \cdot 100, \quad (2)$$

де $T_y = MTBF + MTTR$ – кількість хвилин в одному році.

Слід відзначити, що для сучасних корпоративних комп'ютерних мереж відповідно до сучасних міжнародних вимог доступність має бути не гіршою 99.999%², що відповідає близько 5 хвилинам непрацездатності протягом року.

В таблиці 1 наведені значення доступності і відповідні їм значення часу простою мережі.

¹ Odom, W., & McDonald, R. (2006). *Routers and Routing Basics: CCNA 2 Companion Guide*. Cisco.

² Kurose J.F., Ross K.W. (2013). *Computer Networking: A Top-down Approach*. Pearson.

Доступність %	Час простою в рік
90% (“одна дев’ятка”)	36.5 днів
95%	18.25 днів
99% (“дві дев’ятки”)	3.65 дні
99,9% (“три дев’ятки”)	8.76 годин
99,99% (“чотири дев’ятки”)	52.56 хвилини
99,999% (“п’ять дев’яток”)	5.26 хвилини

Таблиця 1. Співвідношення доступності та часу простою мережі

Попередній аналіз доступності *Intranet* мережі Держприкордонслужби показав, що за даним показником ця мережа не відповідає вимогам до сучасних корпоративних мереж.

Одним з основних підходів, який зараз використовується для забезпечення високої доступності полягає у створенні надлишковості каналів зв’язку. Тоді відмова одного елемента мережі не буде приводити до значного зниження доступності. Для забезпечення високої доступності мережі використовується резервування каналів на фізичному та каналному рівні базової еталонної моделі взаємодії відкритих систем (модель OSI).

Побудова мережі з повним резервуванням отримала назву *Full Mesh*. На жаль внаслідок складності побудови та значної вартості у світовій практиці побудови високоефективних мереж такий підхід практично не використовується. В більшості сучасних корпоративних мереж використовується топологія *Partial Mesh* – з частковим резервуванням каналів.

Реалізація резервування каналів на комутаційному рівні потребує використання мережевого обладнання, яке реалізовує механізм усунення «петель» в мережі *Spanning Tree*. Такі мережеві комутатори використовуються в *Intranet* мережі Держприкордонслужби, проте у зв’язку з відсутністю резервування каналів їх можливості щодо підтримки *Spanning Tree* не використовуються.

Для забезпечення функціонування резервних каналів на мережевому рівні необхідна підтримка динамічної зміни маршрутів у маршрутизаторах.

При побудові високоефективних мереж з частковим резервуванням каналів (*Partial Mesh*) має використовуватись динамічна маршрутизація, яка дозволяє автоматично перевизначати маршрути передачі інформації при виході з ладу окремих каналів на фізичному

та каналному рівні. Однак в мережі Держприкордонслужби на даний час використовується статична маршрутизація, яка не дозволяє це реалізувати. Тому навіть при утворенні додаткових каналів в мережі Держприкордонслужби при використанні статичної маршрутизації вони не будуть використовуватись.

Виходячи з аналізу стану СЕК Держприкордонслужби, системи показників ефективності сучасних СЕК та існуючих світових методів підвищення ефективності функціонування цифрових мереж була сформований підхід до створення методики підвищення ефективності функціонування системи електронних комунікацій Держприкордонслужби (мал. 1).

Малюнок 1. Схематичне представлення підходу до створення методики підвищення ефективності функціонування СЕК Держприкордонслужби

IV. ВИСНОВКИ

Недосконалість наукового підходу до раціональної побудови мережевої складової систем електронних комунікацій з урахуванням особливостей оперативно-службових дій Держприкордонслужби зумовлює актуальність розробки відповідної методики. Проведений у роботі аналіз показав, що при її створенні необхідно врахувати як ряд вимог до значень традиційних показників ефективності СЕК спеціального призначення, так і ввести додаткові показники з допомогою яких можливо врахувати особливості ОСД. У зв'язку з цим, для вирішення завдання підвищення ефективності функціонування СЕК Держприкордонслужби в подальшому необхідно вдосконалити систему показників ефективності СЕК спеціального призначення шляхом введення показника, який визначав би залежність ефективності оперативно-службової діяльності від стану СЕК.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бондаренко М.Ф., Кривуля Г.Ф., Рябцев В.Г. и др. (2000). Проектирование и диагностика компьютерных систем и сетей. К.: НМЦ ВО. 306 с.
2. Катеринчук І.С., Гетманюк С.П. (2009). Метод комплексної оцінки ефективності функціонування системи прикордонного контролю. *Збірник наукових праць*. № 51. Ч. I. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С. 75–79.
3. Катеринчук І.С., Мул Д.А., Рачок Р.В. та ін. (2010). Програмно-технічні комплекси прикордонних підрозділів. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. – 271 с.
4. Литвин М.М., Ерошин Б.Ф. (2008). Методика вибору раціональних значень параметрів прикордонного контролю. *Збірник наукових праць*. № 42. Ч. II. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С. 26–30.
5. Литвин М.М. (2009). Науково-методологічне забезпечення поетапного реформування системи охорони державного кордону: монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. 316 с.
6. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>
7. Рачок Р.В., Лущик М.І. (2012). Підходи до вдосконалення оперативно-службової діяльності у відділах прикордонної служби шляхом модернізації інформаційно-телекомунікаційної системи. *Збірник наукових праць*. № 57. Ч. II. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. С.53-55.
8. Kurose J.F., Ross K.W. (2013). Computer Networking: A Top-down Approach. Pearson.
9. Odom W., McDonald R. (2006). Routers and Routing Basics: CCNA 2 Companion Guide. Cisco.

REFERENCES

1. Bondarenko M.F., Kryvulia H.F., Riabtsev V.H. et al. (2000). Proektyrovanye y dyahnostyka kompiuternykh system y setei [Design and diagnostics of computer systems and networks]. Kyiv: NMTs VO. 306 p. [in Russian].

2. Katerynychuk I.S., Hetmaniuk S.P. (2009). Metod kompleksnoi otsinky efektyvnosti funktsionuvannia systemy prykordonnoho kontroliu [The method of comprehensive assessment of the effectiveness of the functioning of the border control system]. Journal of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after B. Khmelnytsky. № 51/1. pp. 75–79 [in Ukrainian].
3. Katerynychuk I.S., Mul D.A., Rachok R.V. et al. (2010). Prohramno-tekhnicni kompleksi prykordonnykh pidrozdiliv [Software and technical complexes of border divisions]. Khmelnytsky. 271 p. [in Ukrainian].
4. Lytvyn M.M., Yeroshyn B.F. (2008). Metodyka vyboru ratsionalnykh znachen parametriv prykordonnoho kontroliu [Methodology for choosing rational values of border control parameters]. *Journal of scientific works*. No 42. Vol. II. pp. 26–30 [in Ukrainian].
5. Lytvyn M.M. (2009). Naukovo-metodolohichne zabezpechennia poetapnoho reformuvannia systemy okhorony derzhavnoho kordonu [Scientific and methodological support for the gradual reform of the state border protection system]. Khmelnytsky. 316 p. [in Ukrainian].
6. Pro skhvalennia Stratehii intehrovanooho upravlinnia kordonamy na period do 2025 roku [On the approval of the Integrated Border Management Strategy for the period until 2025]: Order of Cabinet of Ministers of Ukraine No 687-p of Jul 24, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Rachok R.V., Lushchik M.I. (2012). Pidkhody do vdoskonalennia operativno-sluzhbovoi diialnosti u viddilakh prykordonnoi sluzhby shliakhom modernizatsii informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy [Approaches to the improvement of operational and service activities in the departments of the border service through the modernization of the information and telecommunications system]. Journal of scientific works. No 57. Vol. II. pp. 53–55 [in Ukrainian].
8. Kurose J.F., Ross K.W. (2013). *Computer Networking: A Top-down Approach*. Pearson.
9. Odom W., McDonald R. (2006). *Routers and Routing Basics: CCNA 2 Companion Guide*. Cisco.

Підписано до друку 02.12.2022. Замовлення № __. Папір офсетний. Друк офсетний.
Наклад 100 прим. Формат 60x84/16 Віддруковано ВД «Дакор» м. Київ, пр-т С. Бандери, 8.
Свід. ДК № 4349 від 05.07.2012